

FINANCIJSKA PISMENOST STUDENATA VISOKIH UČILIŠTA U POLJU EKONOMIJE

Tokić, Gabrijel

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:615637>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET SPLIT

DIPLOMSKI RAD

**FINANCIJSKA PISMENOST STUDENATA
VISOKIH UČILIŠTA U POLJU EKONOMIJE**

Mentor:

prof. dr. sc. Marijana Ćurak

Student:

Gabrijel Tokić 2170728

Split, lipanj 2020.

SADRŽAJ RADA:

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	2
1.3. Ciljevi i svrha istraživanja.....	3
1.4. Hipoteze istraživanja.....	4
1.5. Metodologija istraživanja	6
1.6. Doprinos istraživanja	7
1.7. Struktura diplomskog rada	8
2. FINACIJSKA PISMENOST	9
2.1. Pojemno određivanje financijske pismenosti	9
2.2. Financijsko znanje i obrazovanje	11
2.3. Koristi financijske pismenosti	16
2.4. Ključne komponente financijske pismenosti	17
3. FINACIJSKA NEINFORMIRANOST	19
3.1. Posljedice financijske nepismenosti	19
3.2. Moguće pozitivne promjene	20
3.2.1. Uvođenje financijskog obrazovanja u škole.....	21
3.2.2. Financijsko opismenjivanje građana	24
3.2.3. Organizacije koje provode aktivnosti financijskog obrazovanja	25
4. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA.....	28
5. ANALIZA FINACIJSKE PISMENOSTI STUDENATA VISOKIH UČILIŠTA U POLJU EKONOMIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ - EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE	32
5.1. Metode istraživanja.....	32

5.2. Uzorak istraživanja	33
5.3. Testiranje hipoteza	39
5.4. Analiza rezultata istraživanja	51
6. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA.....	54
POPIS TABLICA.....	61
POPIS GRAFIKONA.....	62
PRILOZI.....	63
SAŽETAK.....	69
SUMMARY	70

1. UVOD¹

1.1. Problem istraživanja

Nema sumnje da su financijski proizvodi u 21. stoljeću sve kompleksniji. Takvo okruženje povećava potrebu za financijski pismenijom zajednicom jer se pojedincima nameće upravljanje širokim spektrom financijskih usluga. Sadašnje niske razine financijske pismenosti se promatraju kao čimbenici problema loših izbora hipotekarnih kredita i neodržive visoke razine duga. Opravdano postoji argument da osobne financije trebaju biti dio osnovnog obrazovanja svih studenata (Mandell i Hanson, 2009). Problem i pitanje financijske pismenosti proteže se kroz brojne radove (Braunstein i Welch, 2002; Hung, Parker i Yoong, 2009; Huston, 2010; Van Rooij, Lusardi i Alessie, 2011; Atkinson i Messy, 2012; Cvrlje, 2014; Drexler, Fisch i Schoar, 2014; Fernandes, Lynch i Netemeyer, 2014; Vehovec, Rajh, i Škreblin Kirbiš, 2015; Allgood i Walstad, 2016; Kaiser i Menkhoff, 2017; Bianchi, 2018. te mnogi drugi).

Vlade diljem svijeta izrazile su zabrinutost zbog niske razine financijske pismenosti među njihovim građanima. Posljedice nedostatka financijske pismenosti dodatno su demonstrirane financijskim krizama. Nedostatak financijske pismenosti široko je prihvaćen kao otežavajući faktor pri sprječavanju krize. Istovremeno je naglašena globalna priroda financijske pismenosti i mogućnost razvoja međunarodnih pristupa u unaprjeđenju financijske pismenosti. Mjerenjem razine znanja populacije i procjenjivanjem njihovog ponašanja s obzirom na njihove osobne financije, identificiraju se potencijalne potrebe i nedostaci u odnosu na specifične aspekte financijske pismenosti, kao i ugrožene skupine (Atkinson i Messy, 2012).

Pojedinac se suočava s financijskim poteškoćama zbog mnogih pogrešaka koje su uvjetovane nepreciznim procjenama i donesenim krivim odlukama. Problemom su zahvaćene sve dobne i spolne skupine. Također, loše financijsko stanje može dovesti do zdravstvenih i psihičkih problema čije je liječenje vrlo skupo ili nemoguće.

¹ Inicijalna tema diplomskog rada bila je: „Usporedba financijske pismenosti studenata ekonomskog usmjerenja između Republike Hrvatske i Republike Slovenije“. Razlog izmjene teme diplomskog rada je nedovoljan broj ispitanika iz Republike Slovenije. Zbog toga su promijenjeni: hipoteza, svrha istraživanja, doprinos istraživanja i sadržaj rada.

Posljednjih godina porastao je broj finansijskih i obrazovnih institucija zainteresiranih za promicanje finansijskog znanja među studentima. Razlozi leže u činjenici da finansijska pismenost među studentskom populacijom ima dvostruki učinak: njihova finansijska situacija tijekom studija utječe na sposobnost završavanja fakultetskog stupnja, dok finansijske odluke nakon studija imaju značajan utjecaj na finansijsku situaciju koja slijedi. Svaka osoba mora razumjeti vlastite finansijske obveze i poduzeti potrebne mjere kako bi se osigurala potrebna sredstva za život. Bitan preduvjet uspješnog finansijskog ponašanja je posjedovanje određene razine finansijskog znanja. Dosadašnja istraživanja usmjerena na studentsku populaciju, pokazala su nezadovoljavajuću razinu finansijskog znanja (Lončar i Golemac, 2014).

Za očekivati je da će osobna finansijska pismenost biti osnovni intelektualni kapital u suočavanju sa stvarnošću društvenog života. Međutim, u današnje vrijeme finansijsko obrazovanje stečeno fakultetom usredotočeno je na buduće zaposlenje. Studenti nisu posebno osigurani finansijskim obrazovanjem od kojeg bi imali veću korist nakon završetka studija, zasnivanja radnih odnosa i ostvarivanja prihoda (Nidar i Bestari, 2012).

Postoji potreba za razumijevanjem finansijskog ponašanja studenata jer će oni biti važan segment potrošača nakon završenog studija. Znanje o njihovom ponašanju će omogućiti relevantnim obrazovnim institucijama da izrade odgovarajuće obrazovne programe za opremanje studenata finansijskim znanjem i vještinama koje će im omogućiti da funkcioniraju kao učinkoviti osobni finansijski menadžeri na kompliciranom i bezgraničnom tržištu (Chen i Volpe, 1998).

1.2. Predmet istraživanja

Neučinkovito upravljanje novcem poput: zanemarivanja izrade budžeta, odgode plaćanja računa, nedovoljne štednje, impulzivne kupnje, formiranje duga samo su neke od grešaka koje pojedinci često čine. Osim prethodno navedenih stavki, studenti se susreću sa različitim preprekama kroz svoje obrazovanje. Podložni su raznovrsnim troškovima na dnevnoj bazi poput hrane, pića, higijenskih potrepština, prijevoza itd. Nadalje, moraju izdvojiti popriličnu svotu novca na knjige, bilježnice, materijale i pribor za pisanje. Ukoliko ne žive s roditeljima, imaju veće izdatke zbog troškova najma i režija.

Osnovni predmet ovog istraživanja je analiza financijske pismenosti studenata visokih učilišta u polju ekonomije u Republici Hrvatskoj. U radu će se utvrditi postojanje veza i istražiti čimbenici koji utječu na financijsku pismenost studenata.

1.3. Ciljevi i svrha istraživanja

Svrha ovog istraživanja jest istražiti i vrednovati razlike u stupnju financijske pismenosti studenata visokih učilišta u polju ekonomije kako bi se saznalo kolika je njihova razina financijskih znanja te o čemu ona ovisi.

Ciljevi istraživanja svoje mjesto će pronaći u sveukupnom doprinosu rada jer su oni određene točke do kojih se želi doći:

1. Povećati svijest o problemu i zalagati se za širenje financijske pismenosti u bilo kojem obliku.
2. Pronaći prijedloge koji će unaprijediti studijski program u cilju povećanja financijske pismenosti.
3. Zainteresirati buduće studente da se razvijaju u ovom području te da nastave slična daljnja istraživanja.
4. Ukazati pojedincima na važnost razumijevanja osnovnih financijskih termina na osobnoj razini.
5. Potaknuti studente, profesore i obrazovne institucije da se udružuju te šire mreže koje će pokrivati financijsku pismenost nad skupinama ljudi.
6. Učiti međusobno jedni od drugih u budućnosti, stvarati dobre komunikacijske veze i održavati odnos od kojeg će obje strane imati koristi.

1.4. Hipoteze istraživanja

Hipoteza 1:

... Postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata visokih učilišta Republike Hrvatske u polju ekonomije

Programi koji se provode na jednom visokom učilištu ne moraju biti jednaki kao na drugim visokim učilištima. Nastavni materijali i literatura mogu se razlikovati po strukturi i sadržaju te ovisiti o onome što studenti uče na pojedinim kolegijima. Postoji razlika u načinu provođenja stručne prakse i suradnji visokih učilišta s realnim sektorom gdje se studentima omogućuje stjecanje praktičnih znanja i vještina potrebnih za poboljšanje financijske pismenosti. Pri prenošenju znanja studentima stručnost ljudi koji predaju može rezultirati u razlikama u financijskoj pismenosti studenata.

Hipoteza 2:

... Spol studenata nije bitna determinanta razine financijske pismenosti

Chen i Volpe (2002) navode da žene imaju manje samopouzdanja od muškaraca i da je to razlog zašto su muškarci financijski pismeniji od žena. Prema zaključku, manjak financijskog znanja, samopouzdanja i averzije pri preuzimanju rizika su faktori koji utječu na ženske financijske sposobnosti. Doduše, još jedan mogući razlog za nedostatak povjerenja i preuzimanja rizika od strane žena je njihova tradicionalna uloga. Žene, kao dio društva, morale su obnašati dužnosti domaćice i njegovateljice.

Novija istraživanja Ibrahim, Harun i Isa (2009) su pokazala da ne postoji statistički značajna razlika u razini financijskog znanja između studenata i studentica. Razvojem ženskog poduzetništva i sve većom ulogom žena u poslovnom svijetu, progresivno raste svijest o financijskoj pismenosti te se izjednačava razina znanja i informacija između žena i muškaraca.

Hipoteza 3:

... Dob studenata i godina studija utječu na financijsku pismenost studenata

Za očekivati je da će stariji studenti imati više životnog iskustva popraćenog odlukama među kojima su zastupljene one financijske prirode. Uz stariju dob se podrazumijeva više stečenih znanja, iskustvo, mudrost i zrelost koje proizlaze iz doživljenih situacija i

dogadaja. Studenti viših godina studija procesuirali su informacije i stekli više znanja od studenata nižih godina studija.

Hipoteza 4:

... Razina financijske pismenosti studenata ovisi o znanstvenom i stručnom usmjerenju njihovog studija

Chen i Volpe (1998) analizirali su 924 odgovora učenika 14 sveučilišta diljem zemalja Sjeverne Amerike čiji rezultati govore o općenito slaboj financijskoj pismenosti. Očigledno je da će studenti koji su pohađali studij poslovne ekonomije vjerovatno više znati o financijama nego studenti koji su polazili ostale ekonomske studije.

Vjerojatnost je da će studenti imati više znanja o financijama i informacijama koje se vežu uz njih ako su pohađali kolegije u vezi financija ili njihov program rada je sadržavao jedan od takvih kolegija.

Hipoteza 5:

... Studenti s dužim radnim iskustvom su financijski pismeniji od studenata s kraćim radnim iskustvom

Za očekivati je da će dužina radnog iskustva biti u korelaciji s financijskom pismenošću zbog dugotrajnije upotrebe financijskih proizvoda s kojima će korisnici steći iskustvo potrebno za upravljanje osobnim financijama.

Hipoteza 6:

... Postoji razlika između studenata privatnih visokih učilišta i studenata javnih visokih učilišta

Veći broj studenata pohađa javna visoka učilišta radi manjih troškova školovanja dok privatna visoka učilišta pohađa manji broj studenata većih financijskih mogućnosti. Manje grupe studenata mogu više naučiti, pogotovo jer profesori imaju više vremena za njih te postoji veća mogućnost provedbe individualnih radova sa studentima. Voditelji privatnih visokih učilišta i njihovi zaposlenici u podosta su slučajeva vlasnici poduzeća ili su vrlo dobro umreženi s poduzećima iz tog područja, čime je pristup studentima po pitanju budućeg/trenutnog zaposlenja mnogo ozbiljniji.

1.5. Metodologija istraživanja

Tijekom izrade diplomskog rada koristit će se sljedeće znanstvene metode (Zelenika, 2016):

- **Metoda analize** – postupak znanstvenog istraživanja i objašnjenja stvarnosti putem raščlanjivanja složenih misaonih tvorevina na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente te izučavanje svakog dijela za sebe u odnosu na druge dijelove.
- **Metoda sinteze** – postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem spajanja, sastavljanja jednostavnih misaonih tvorevina u složene dijelove i elemente u jedinstvenu cjelinu u kojoj su njezini dijelovi uzajamno povezani.
- **Induktivna metoda** – način zaključivanja u kojem se na temelju pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu.
- **Deduktivna metoda** – iz općih postavki dolazi se do konkretnih pojedinačnih zaključaka, iz jedne ili više tvrdnji izvodi se neka nova tvrdnja koja proizlazi iz prethodnih tvrdnji.
- **Metoda generalizacije** – obilježja posebnog i pojedinačnog pojma misaono transformirati u obilježja općeg pojma u generalni zaključak.
- **Metoda specijalizacije** – misaoni postupak kojim se od općeg pojma dolazi do novog pojma, užeg po opsegu, a bogatijeg po sadržaju.
- **Metoda anketiranja** – omogućuje ispitivanje i istraživanje aktualnih problema, fenomena na osnovi anketnih upitnika u kojima ispitanici slobodno iznose svoje stavove, sudove, mišljenja.
- **Metoda deskripcije** – postupak jednostavnog opisivanja ili ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu te njihovih empirijskih potvrđivanja odnosa i veza.
- **Metoda kompilacije** – postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstvenoistraživačkog rada, tj. tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.
- **Metoda klasifikacije** – sistematska i potpuna podjela općeg pojma na posebne, koje taj pojam obuhvaća.
- **Komparativna metoda** – logična i sustavna usporedba dvaju ili više identičnih ili srodnih pojava, pojmova, fenomena.

- **Statistička metoda** – analiziranje pojava pomoću grafikona i izračunatih pokazatelja otkrivajući njihove strukture, karakteristike i zakonitosti u pojedinim vremenskim intervalima te uzročno-posljedične veze između tih pojava.

1.6. Doprinos istraživanja

Očekivani doprinos ovog rada je višestruk te proizlazi iz činjenice da postoji razlika u pristupu i kurikulumu koji se provodi na visokim učilištima u polju ekonomije u Republici Hrvatskoj. Ovim istraživanjem potaknut će se obrazovne institucije, studente i njihove obitelji na bolje razumijevanje financijske pismenosti u stvarnom životu. Pronalaženjem slabosti i nedostataka u nekim područjima kao snaga i prednosti u drugim područjima, otvaraju se mjesta za ideje koje će se primijeniti ugledavši se na skupinu studenata koji su financijski pismeniji, preciznije gledajući koja vrsta studija, kolegija, kakav plan i program će pridonijeti takvom ponašanju. Doživjet će se uspjeh ako nekolicina ili pojedinac ozbiljno shvati ovaj problem i potruži se na osobnom planu, a ovaj rad će imati još veći značaj kada ostali budu željeli nastaviti istraživati probleme i nuditi daljna rješenja.

1.7. Struktura diplomskog rada

Diplomski rad sastojat će se od šest velikih cjelina raspoređenih pod poglavlja.

Nakon uvoda, u drugom poglavlju definirat će se financijska pismenost, objasniti razlika između financijskog znanja i obrazovanja, odnosno kakva je zapravo važnost financijske pismenosti u sadašnjem svijetu. Predstavit će se komponente financijske pismenosti i koristi koju ona pruža.

U trećem poglavlju obradit će se područje financijske neinformiranosti, posljedice koje će se vezati uz neinformiranost i moguće promjene u budućnosti.

U četvrtom poglavlju dat će se pregled dosadašnjih istraživanja u području financijske pismenosti.

U petom poglavlju, to jest, empirijskom dijelu rada kroz metode, uzorak, testiranje i analizu izvršit će se analiza financijske pismenosti studenata visokih učilišta u polju ekonomije u Republici Hrvatskoj.

U posljednjem poglavlju na temelju provedenog istraživanja iznijet će se zaključak. Na kraju rada nalazit će se pregled literature, tablica, grafova i prilog anketnog upitnika.

2. FINANCIJSKA PISMENOST

2.1. Pojmovno određivanje financijske pismenosti

Prije samog određivanja pojma financijske pismenosti treba utvrditi značenje riječi pismenost. Pismenost je sposobnost identificiranja, razumijevanja, tumačenja, stvaranja, komuniciranja i računanja pomoću tiskanih i pisanih materijala povezanih različitim kontekstima. Pismenost uključuje kontinuum učenja u omogućavanju pojedincima da ostvare svoje ciljeve, da razviju svoje znanje i potencijal te da u potpunosti sudjeluju u svojoj zajednici i širem društvu (UNESCO, 2004, 2017). Služi kao sredstvo sporazumijevanja i izražavanja te se upotrebljava u određene svrhe na različitim jezicima i koriste je ljudi različitih razina znanja. Postoje mnoge vrste i podvrste pismenosti među kojima se trenutno najčešće upotrebljavaju: agrikulturna, čitanja, ekološka, emocionalna, numerička, informacijska, istraživačka, kulturološka, medijska, pisanja, tehnološka, zdravstvena. Među prethodno nabrojenim vrstama pismenosti svoje mjesto zauzima financijska pismenost čijeg prisustva mnogi nisu ni svjesni.

Iako još ne postoji točna definicija koja odgovara pojmu financijske pismenosti, mnoge su definicije ponuđene od strane mnogih organizacija koje se zalažu za povećanje financijske pismenosti. Najčešće prihvaćena definicija financijske pismenosti je definicija OECD (2018) prema kojoj je financijska pismenost „kombinacija informiranosti, znanja, vještina, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje ispravnih financijskih odluka koje u konačnici donose individualnu financijsku dobrobit te se odnosi na znanje, stavove i ponašanja prema novcu pojedinaca“. Aspekt financijske pismenosti može se promatrati kroz sposobnost donošenja utemeljenih prosudbi i učinkovitih odluka koje su u vezi sa korištenjem te upravljanjem novcem (Noctor, Stoney i Stradling, 1992).

Za financijsku pismenost, Kim (2001) kaže da je to osnovno znanje koje je ljudima potrebno kako bi opstali u modernom društvu. Financijska pismenost odnosi se na sposobnost osobe da razumije i koristi financijske koncepte (Servon i Kaestner, 2008). Jump\$tart Coalition (2015) smatraju financijsku pismenost kao sposobnost korištenja znanja i vještina za učinkovito upravljanje financijskim resursima za cjeloživotno financijsko osiguranje. U definiranju financijske pismenosti, dva ključna elementa su zajednička među nekoliko izvora: priznanje da je financijska pismenost više od samo znanja ili informacija; da je sposobnost korištenja informacija i resursa ključna za

postizanje i održavanje financijske dobrobiti. Vjeruje se da financijska pismenost nije apsolutno stanje nego da je kontinuum sposobnosti koji podliježu varijablama tijekom životnog ciklusa kao razvojno stanje kompetencije koje omogućuje pojedincima da učinkovito reagiraju na sve promjenjive osobne i ekonomske okolnosti. Financijska pismenost je sposobnost da se znanje i vještine učinkovito koriste za upravljanje financijskim resursima tijekom cjeloživotnog vijeka financijske dobrobiti (U.S. Financial Literacy and Education Commission, 2007).

Osobna financijska pismenost je sposobnost čitanja, analize, upravljanja i komuniciranja o osobnim financijskim uvjetima koji utječu na materijalnu dobrobit. Uključuje sposobnost razlučivanja financijskih izbora, raspravu o novcu i financijskim pitanjima bez nelagode, plan za budućnost i kompetentno reagiranje na životne događaje koji utječu na svakodnevne financijske odluke, uključujući događaje u općoj ekonomiji (Vitt et al., 2000). EBF (2012) nalaže da je „financijska pismenost proces koji podiže razinu individualne odgovornosti pojedinaca u shvaćanju i preuzimanju rizika kod donošenja financijskih odluka te prilikom planiranja ulaganja“ i odnosi se na znanje, stavove i ponašanja prema novcu u obiteljskim i poslovnim financijama.

Potrebno je navesti mnogo sličnih i istovjetnih definicija kako bi se približilo značenje financijske pismenosti i njezina uloga u svakodnevnom životu. Zbog njezine kompleksnosti, teško je utvrditi točnu definiciju koja bi dala odgovor na pitanja i probleme koji se vežu uz danu temu. S daljnjim istraživanjima i zalaganjem mnogobrojnih stručnjaka u budućnosti će se moći dati preciznija definicija financijske pismenosti.

Vehovec (2012) u svome je radu istaknula tri problema zbog kojih je potrebno širiti financijsku pismenost:

- 1) rastući broj aktivne populacije koji će se u trećoj životnoj dobi morati oslanjati na kombinaciju mirovina iz obveznih izvora mirovinskog osiguranja i privatne (osobne) štednje da bi zadržao određeni životni standard
- 2) financijska tržišta su postala sve složenija i kompetitivnija pa potrošači imaju na raspolaganju veliki broj proizvoda i usluga čije rizike relativno slabo poznaju, kao posljedice loše neinformiranosti i nedostatka svijesti o mogućim rizicima dovode ljude (osobito mlađe dobi) u poziciju prezaduženja u procesu osnivanja obitelji i izgradnje obiteljskog doma. Financijski rizici povezani s nesigurnošću na tržištu rada mogu stvoriti ozbiljne probleme i kritične situacije

- 3) kanali i tehnološka rješenja pomoću kojih se izvode financijske transakcije koje se sve više odvijaju elektroničkim putem, iziskuju obrazovanje o mogućnostima i rizicima takve komunikacije

2.2. Financijsko znanje i obrazovanje

Kao posljedica razvoja tehnologija i financijskih inovacija, potrošači su doživjeli povećanje pristupa rastućem asortimanu sofisticiranih proizvoda i usluga (Dyan, 2009). Nakon što je uočena povezanost financijskog obrazovanja s korištenjem svih financijskih proizvoda i usluga, potreba za financijskim obrazovanjem je značajno porasla.

PACFL (2008) objašnjava financijsko obrazovanje kao proces kojim ljudi poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda, usluga i koncepata, tako da su ovlašteni donositi informirane odluke, izbjegavati zamke, znati gdje se mogu obratiti za pomoć te poduzeti druge mjere kako bi poboljšali svoju sadašnju i dugoročnu financijsku dobrobit. OECD (2005) definira financijsko obrazovanje kao „proces kojim financijski potrošači/investitori poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda i koncepata te putem informacija, uputa i objektivnih savjeta razvijaju vještine i povjerenje kako bi postali svjesniji financijskih rizika i mogućnosti, da se donesu informirani izbori, da se zna gdje se treba obratiti za pomoć i da se poduzmu druge učinkovite mjere za poboljšanje njihove financijske dobrobiti“. Primarno se bazira na informiranju i savjetovanju potrošača.

Financijsko obrazovanje ima potencijal poboljšati financijsko znanje putem edukativnih programa namijenjenih za potrebe podizanja financijske osviještenosti pojedinaca. Takva vrsta obrazovanja podrazumijeva proces koji sadrži pružanje informacija, izgradnju vještina i povećanu motivaciju čije djelovanje dovodi do promjena u ponašanju pojedinaca (Hogarth et al., 2003). Izvori financijskog obrazovanja se dijele na sljedeće vrste:

- 1) formalno financijsko obrazovanje
- 2) neformalno financijsko obrazovanje
- 3) informalno financijsko obrazovanje (samoobrazovanje)

Formalno financijsko obrazovanje podrazumijeva stjecanje znanja i vještina putem sustava općeg, strukovnog i visokoškolskog financijskog obrazovanja, do razine poslijediplomskih studija iz područja ekonomije i financija. Formalno financijsko

obrazovanje provodi se u obliku organizirane nastave, seminara i drugih formalnih institucionaliziranih oblika učenja i informiranja o financijskim pitanjima. Neformalno financijsko obrazovanje predstavlja organiziranu društvenu djelatnost koja zadovoljava dopunske, dodatne ili alternativne potrebe učenja. Informalno financijsko obrazovanje ili samoobrazovanje odnosi se na učenje koje pojedinac izvaninstitucionalno organizira za sebe putem medija, financijskih i ekonomskih knjiga te putem obitelji i prijatelja (Cvrlje, 2014).

Mnogi potrošači vjeruju da je financijske informacije teško pronaći i razumjeti. Zbog toga, program financijskog obrazovanja ima ulogu informiranja potrošača i predstavljanja načina putem kojih potrošači mogu lakše apsorbirati informacije. Seminari o financijskom obrazovanju i personalizirani programi financijskog savjetovanja ponuđeni na radnom mjestu povećavaju sudjelovanje radnika u dobrovoljnim planovima štednje i doprinosima s kojima bi se također diplomirani studenti trebali susresti u budućnosti. Budući da ne postoji jedinstveni program financijskog obrazovanja koji bi odgovarao potrebama svih radnika, tako ne postoji ni program namijenjen za sve studente. Nadalje će se morati, u skladu s navedenim, obrazovni sustav prilagoditi pojedincu počevši s osnovama, nakon čega će moći nadograđivati vlastito znanje. Pružatelji usluga programa financijskog obrazovanja trebali bi osigurati dostupne informacije o vrstama savjetnika, pitanja koja se postavljaju savjetniku te objektivno i nepristrano korištenje usluga financijskih savjetnika. Financijski obrazovni programi bi trebali rezultirati povećanjem financijske pismenosti:

- pravi efekti obrazovanja vide se u srednjem ili dugom roku. Mnoge zemlje tek se susreću s značajkama financijskog obrazovanja i u koraku s vremenom se provode edukacije i programi. Teško je donositi zaključke o učinkovitosti financijskih programa radi njihovog nedavnog uvođenja.
- učinkovitost financijskog obrazovanja razlikuje se od pojedinačnih obrazovnih programa jer programi financijskog obrazovanja su heterogeni te se međusobno razlikuju s obzirom na sadržaj, trajanje, način isporuke (formalan, neformalan, informalan) i druge karakteristike.
- na temelju malog uzorka, istraživanje je pokazalo da je utjecaj financijskog obrazovanja na financijsku pismenost neznačajan. Kada bi se provelo istraživanje na agregatnoj razini za cijelu populaciju, značajnost testa bi se mogla povećati.
- prema tvrdnjama nekih učitelja i profesora, učenici koji su uspješno završili program financijskog obrazovanja kasnije nisu imali problema s osobnim

financijama. Jedina mana je subjektivnost iskaza učitelja, ali zbog njihovog dugotrajnog iskustva u području obrazovanja i rada s ljudima može se vjerovati u točnost njihove procjene (OECD, 2008).

Od financijskog obrazovanja se očekuje da se prvenstveno odvija kroz obrazovne institucije koje će informirati i obučiti pojedinca na najbolji mogući način. Financijske institucije bi trebale obučavati i obrazovati svoje djelatnike te umrežiti se s poduzećima iz financijske industrije.

Financijski obrazovani pojedinci bi trebali steći adekvatnu razinu financijske pismenosti što bi naposljetku trebalo rezultirati poboljšanjem u financijskim odlukama i navikama tih pojedinaca. Kritičari tvrde da financijsko obrazovanje može čak biti i kontraproduktivno, jer lažno samopouzdanje koje generiraju programi mogu biti u konačnici štetni (Willis, 2008). Pojedinci koji posjeduju adekvatnu razinu financijskog obrazovanja, trebali bi bolje planirati, umjerenije se zaduživati i uspješnije kumulirati bogatstvo. Međutim, programi bi trebali uzeti u obzir činjenicu da potrošači možda nemaju racionalnu percepciju o vlastitoj potrebi za financijskim obrazovanjem ili o tome koliko korist imaju od njega i zašto se za njega ne odlučuju (Yoong, 2011).

Omogućavanje učinkovitog financijskog obrazovanja učenicima u školama, kao i studentima na sveučilištima, može biti od velike važnosti u ukupnoj strategiji financijskog obrazovanja (Mundy, 2009):

- može se pružiti učenicima svih dobnih skupina
- mlađi uzrasti biti će zainteresiraniji za učenjem i stjecanjem znanja u području financija
- odrastanjem ljudi imaju sve veće potrebe koje vode većim troškovima
- potrebno je mlade upoznati s problematikom koja će im biti bitna u daljnjem osobnom razvoju
- mladi će se susresti s važnim životnim odlukama kod kojih će moći primijeniti stečeno znanje
- dobre navike ljudi i odgovorno postupanje prema nadolazećim problemima može voditi sigurnijoj budućnosti

Stupnjevi i zahtjevi za financijskim obrazovanjem ovise o životnoj dobi pojedinca. Naime, preporučljivo je započeti s financijskim obrazovanjem u što ranijoj životnoj dobi, počevši od samog osnovnoškolskog obrazovanja jer tada djeca najbolje upijaju dobivene informacije. U mnogim zemljama postoje primjeri gdje su se djeca susrela s osnovama financijskog obrazovanja u predškolskoj dobi kroz razne igrice i simulacije s virtualnim novcem.

Financijsko znanje pojedinca očituje se kroz njegovo stečeno znanje putem: odrastanja, obrazovanja, razgovora s prijateljima i obitelji, medija. Ono je preduvjet financijskoj pismenosti jer osoba koja nema dovoljno informacija ili ne zna kako upravljati njima imat će problema s financijskom pismenošću. Diljem svijeta, pomoću istraživanja nastoji se izmjeriti veličina financijskog znanja putem pitanja pomno konstruiranih od strane raznih organizacija specijaliziranih u tom području.

Financijski pismene osobe posjeduju znanje potrebno za usvajanje i primjenu financijskih vještina u financijskim situacijama koje to iziskuju. Financijsko znanje podrazumijeva posjedovanje i razumijevanje informacija o financijskim definicijama i konceptima. Financijski pismena osoba će imati neko osnovno znanje o ključnim financijskim konceptima i sposobnostima te će primjenjivati vještine računanja u financijskim situacijama. Slijedom toga, potrebno je postaviti osnovni upitnik s nizom pitanja koja će obuhvaćati jednostavne i složene kamate, rizik, povrat i inflaciju (Atkinson i Messy, 2012).

Podučavanjem financijskog obrazovanja, pomaže se usmjeriti znanje ka pojedincu o financijskim transakcijama, dajući mu korisne alate za donošenje odluka. Savóia et al. (2007) navode da se financijsko obrazovanje shvaća kao proces prijenosa znanja koji omogućava razvoj vještina za donošenje informiranih i sigurnih financijskih odluka, poboljšavajući upravljanje osobnim financijskim resursima.

Financijsko znanje je sposobnost manipuliranja novcem s mišlju u njegovim različitim oblicima, upotrebama i funkcijama te omogućavanja stjecanja potrebnih vještina za bavljenje svakodnevnim financijskim stvarima i donošenja ispravnih izbora za svoje potrebe.

Ljudima je potrebno osnovno znanje i razumijevanje na kojeg se mogu oslanjati u upravljanju svojim financijskim poslovima. Znanje će se stjecati na različite načine kroz iskustvo, obrazovanje, obuku i pasivno primanje informacija iz različitih izvora poput

obitelji, prijatelja, medija i informativnih materijala proizvedenih u financijskom sektoru. Osnovno znanje i razumijevanje, s vremena na vrijeme, nadopunjavat će se informacijama prikupljenim za posebne svrhe. Dodatne informacije će se asimilirati i razumjeti u kontekstu već postojećeg znanja. Neke informacije će se zaboraviti, a ono što nije zaboravljeno, doprinijet će individualnom znanju i razumijevanju.

Od velike je važnosti posjedovanje sposobnosti primjene znanja i razumijevanja kako bi se moglo upravljati vlastitim novcem i donositi odgovarajuće financijske odluke, što zahtijeva niz specifičnih vještina koje se moraju poduprijeti osnovnim razinama pismenosti i računanja. Okvir identificira dva skupa vještina (Kempson et al., 2005):

- 1) Prikupljanje financijskih informacija i vođenje evidencije
- 2) Financijsko planiranje - ušteda, potrošnja i izrada proračuna

Shim et al. (2009) sugeriraju da će formalno obrazovanje vjerojatno povećati financijsko znanje, što će dovesti studente do pozitivnih stavova prema odlučivanju o ulaganjima i štednji. Prema Trindade et al. (2012), financijsko znanje smanjuje neplaćanje, smanjujući rizik od financijskih operacija i proizvoda, poboljšavajući socijalne odnose, psihološko stanje i životni vijek obitelji.

Financijsko obrazovanje također može pomoći obiteljima kod kojih je prisutna financijska nestašica, stvarajući prilike za povećanje resursa koji će se koristiti za obrazovanje djece ili primjerice, zdravstvene planove. Prema OECD-u (2013), pojedinci s financijskim znanjem mogu uravnotežiti proračun i odabrati najbolje mogućnosti financiranja, kupiti imovinu, osigurati školovanje svoje djece i čak planirati njihovo umirovljenje.

Pod financijskim znanjem podrazumijevaju se ključni financijski pojmovi i ideje potrebne za funkcioniranje u društvu iz dana u dan (Bowen, 2002). Braunstein i Welch (2002) su upozorili da iako istraživanje sugerira da veće financijsko znanje može rezultirati pozitivnijim ponašanjem, jednostavno pružanje obrazovanja ne može osigurati daljnja poboljšanja.

Financijsko znanje je statistički povezano s financijskom praksom. Oni koji su znali više, vjerojatno su bili uključeni u preporučene financijske prakse (Hilgbert et al., 2003). Parker et al. (2009) pronašli su da konkretno znanje o financijama ima više učinka kod predviđanja uspješnosti investicijskog zadatka od općeg znanja.

2.3. Koristi financijske pismenosti

Prednosti financijskog obrazovanja su dalekosežne. Temelj su bezbrižnog života onda kada ljudi znaju donositi razborite financijske odluke, izbjegavati uobičajene zamke te poboljšati samopouzdanje pravilnim planiranjem financija. Bez tečajeva financijske pismenosti ili drugog financijskog obrazovanja ljudi prirodno donose pogrešne odluke o vlastitom novcu. Loše odluke obično se sastoje od stvaranja „financijske rupe“ kojoj mnogi ne mogu pobjeći tijekom života. Financijsko obrazovanje je razlika između onih koji su kontrolirani od strane novca i onih koji gospodare novcem te su njegovi vladari.

Trendovi koji pokazuju važnost donošenja promišljenih i informiranih odluka o financijama (Zucchi, 2019) obuhvaćaju sljedeće:

1. *Potrošači trebaju donijeti više financijskih odluka* – velika ponuda različitih proizvoda i usluga pružaju ljudima mogućnost izbora. Pri tome pojedinac mora često donositi odluke i biti oprezan, pogotovo ako nema stalne izvore prihoda.
2. *Kompleksne mogućnosti* – potrošači mogu imati problem pri odabiru financijskog proizvoda zbog sve veće ponude i znanja potrebnog za razumijevanje pojedinih financijskih proizvoda. Složenost financijskih instrumenata može utjecati na kupovnu moć i štednju pojedinca.
3. *Nedostatak državne pomoći* – mnoge zemlje se već susreću s potencijalnim problemom u budućnosti, gdje će se zbog velikih dugova i obaveza u pojedinim državama postupno smanjivati iznos mirovina, a postoji i opcija da se mirovine neće moći isplatiti. Manjak ulaganja u proizvodnju, samostalne djelatnosti i industrije koje stvaraju vrijednost negativno će se odraziti na zaposlenost i izvoz domaćih proizvoda.
4. *Duži životni vijek* – zahtijevati će veće iznose sredstava jer ljudi više neće biti radno sposobni, zato bi se trebalo pripremiti za budućnost i već u ranijim godinama odvajati za štednju, ulagati u životno osiguranje i sl.
5. *Promjena okruženja* – kapitalizacijom znanja i sve većim brojem sudionika na tržištu dolazi do čestih promjena koje vode novijim oblicima poslovanja i plaćanja. Promjene na financijskim tržištima događaju se sve brže, stoga dolazi u pitanje njihova stabilnost jer mnogi ljudi nemaju dovoljno znanja niti mogu pratiti značajne izmjene u financijskom svijetu.

Pet razloga zbog kojih je financijska pismenost važna za mlađe osobe (MFAA, 2015) su:

1. *Budžetske vještine* – pojedinac će biti svjestan svojih financijskih mogućnosti i steći će samokontrolu pri upravljanju osobnim financijama.
2. *Štedne navike* – preporučljivo je razvijati štedne navike od najranije dobi.
3. *Financijska ovisnost o roditeljima* – sve veći troškovi stanovanja i nemogućnost pronalaska posla stvorili su strah većini mladih ljudi, stoga duže ostaju u roditeljskom domu kako se ne bi zadužili i prouzrokovali si još veći stres. Podučavanje o upravljanju osobnim financijama mladim ljudima može povećati samopouzdanje i otkloniti strahove koji su povezani s daljnjom egzistencijom.
4. *Ekonomске koristi i društvena odgovornost* – potrebno je stvoriti zajednicu ljudi koji će biti osposobljeni pomagati ostalim ljudima koji imaju financijskih problema.
5. *Učinci nedostatka financijske pismenosti* – potrošači mogu donositi impulzivne i nepromišljene odluke koje će dovesti do narušavanja osobnih financijskih rezultata ako mladi nemaju dovoljno znanja i vještina. U fazi razvoja djecu je poželjno podučiti o financijama na stvarnim primjerima kako bi bila pravovremeno informirana i mogla kasnije imati korist od toga.

2.4. Ključne komponente financijske pismenosti

Dugoročni cilj koji je svima prijeko potreban, uključivat će kontinuirano poboljšavanje znanja i rada na financijskoj pismenosti. Mnogi su nezainteresirani za osobne financije i financijske probleme općenito iz razloga jer novac stvara mnogo negativnih emocija kod ljudi. Namjerno izbjegavanje vođenja osobnih financija može pogoršati probleme koje novac može stvoriti u životu. Odabir financijske pismenosti znači da će se odvojiti emocije od činjenica te realno sagledati vlastita financijska slika kako bi se donosile pametne i logične odluke koje poboljšavaju osobne financije.

Vjerojatnost je da će studenti koji su pohađali kolegije iz osobnih financija uspješnije uštedjeti novac, mudrije proračunati i pametnije ulagati. Bilo bi dobro preispitati na koji način se obrazuju studenti o važnim životnim aspektima.

Postoji mnoštvo minijturnih koraka financijske pismenosti koji se mogu poduzeti, ali stvarnih je samo pet glavnih komponenti financijske pismenosti koje je potrebno znati da bi se započeli koraci na financijski važnom putu (Hoyt, 2019):

1. *Osnove budžetiranja* – početna stavka je stvoriti budžet, zatim je potrebno održavati budžet i pratiti tijek novca te će to dovesti do razumnog upravljanja osobnim financijama. Osnovni korak svakog financijskog početnika je usvojiti osnove budžeta.
2. *Učinak kamatne stope* – razumijevanje kamatnih stopa je potrebno za donošenje odluka pri: pozajmljivanju novca, uštedi novca ili ulaganju novca.
3. *Štednja* – početnici mogu započeti radom na ovom konceptu sa svojom marljivošću, strpljenjem i praksom. Štednji bi se trebalo pridati prioritet nad mnogo stvari u životu, kao i važnost zbog mirovine jer će biti potrebna veća financijska sredstva kako bi se mogli pokriti troškovi koji nastaju uslijed duljeg očekivanog trajanja života.
4. *Odnos kredita i duga* – lakše je dobiti kredit, nego ga vratiti zbog kamata i rizika koje kredit nosi. Ljudi se odlučuju za kupnju proizvoda, nekretnine ili pokretnine, a ne posjeduju dovoljno novca za kupnju niti imaju dovoljno novca za otplatu pozajmljenih sredstava. Donošenje krivih odluka u mladosti može se odraziti na život u odrasloj dobi. S druge strane, kredit može biti izuzetno koristan alat ako će se njime pravilno upravljati, pri pokretanju poslovanja ili ulaganja u već postojeće poslovanje s dobrim strateškim planom.
5. *Pitanja i sigurnost krađe identiteta* – modernizacijom i digitalizacijom financijskih proizvoda veća je ranjivost i teže se obraniti od napada prevaranata. Bitno je čuvati osobne informacije zaštitom lozinke i ograničavanjem količine informacija koje se dijele na mreži kako bi se izbjegle postojeće prijetnje.

3. FINANCIJSKA NEINFORMIRANOST

Manjak informacija o financijskim proizvodima će ljudima stvoriti probleme pri rukovođenju osobnim financijama. Uzrok inicijative financijskih institucija, obrazovnih institucija i organizacija za provedbom planova i programa se javila zbog financijske neinformiranosti šire populacije.

3.1. Posljedice financijske nepismenosti

Financijska nepismenost opisuje raširenu nesposobnost pojedinaca da razumiju ključne financijske koncepte i mudro upravljaju osobnim financijama. Financijska nepismenost skupa je kako pojedincima, pa tako i društvu u cjelini. Financijska nepismenost onemogućava pojedincima da postanu produktivni članovi ekonomije i društva. Nemogućnost čitanja i pisanja financijskih sadržaja predstavlja ogroman nedostatak budućim generacijama. Financijski nepismene osobe nisu u stanju procijeniti financijske rizike i prilike. Otežano im je donošenje informiranih izbora i poduzimanje učinkovitih akcija za poboljšanje financijskog blagostanja, što je potrebno u današnjem društvu. Financijska nepismenost ometa sve one koji žele postati financijski sigurni, dovodi do manjih stopa štednje, potencijala za paniku na burzi i povećanog potencijala za gubitke zbog prijevara.

Financijski nepismeni ljudi skloni su stvaranju skupih financijskih pogrešaka poput visokog opterećenja dugom, neadekvatnog osiguranja, nedostatka diverzifikacije ulaganja, nedovoljne uporabe ulaganja u porezne povlastice, neadekvatnih sredstava za hitne slučajeve, nedostatka jasno definiranih osobnih i financijskih ciljeva. Financijska nepismenost prelazi sve društveno-ekonomske granice od obitelji s niskim dohotkom do obitelji s visokim dohotkom. Čak i visoko obrazovane odrasle osobe sa visokim primanjima nemaju znanje o proračunavanju ili dobrom upravljanju vlastitim novcem. Trošak financijske nepismenosti može se promatrati iz različitih perspektiva: odustajanje od štednje i mogućnosti ulaganja, životi uzdrmani financijskim gubitkom ili bankrotom, plaćanje većih cijena od potrebnih za robe i usluge, neispunjeni snovi i težnje te bračni nesklad zbog pitanja novca.

U vremenima širenja niza financijskih proizvoda i usluga koji su neprimjereni te nepotrebno skupi, treba donositi zdrave financijske odluke. Vlasnici koji ne razumiju

financije, nanose štetu osobnim izgledima za karijeru i najavljuju buduće katastrofe za svoje poslovanje. Menadžeri su manje u mogućnosti razgovarati o financijskim rezultatima i ulagati u produktivne projekte. Kada se zbog financijske nepismenosti javlja strah od postavljanja važnih pitanja koja bi ljude mogla spasiti od pogrešnih odluka, javlja se negativan utjecaj na rad tvrtke i potencijal dobiti.

Ukoliko se ne ojača financijska pismenost, budućnost financijskog sustava postaje neizvjesna, s tim da je ugrožena stopa uspješnosti i učinkovitosti razvoja novih financijskih proizvoda.

Postoje značajni dokazi da je financijska nepismenost dosegla rekordne razmjere i doprinijela nižem životnom standardu. Financijska nepismenost može rezultirati lošom štednjom, lošom potrošnjom, pretjeranim korištenjem kreditnih kartica i lošim investicijskim odlukama. Stres zbog financijske nesigurnosti u obiteljima može dovesti do razvoda, samoubojstva, obiteljskog nasilja i drugih zločina.

Nedavna ekonomska kriza i sve veća složenost financijskog sustava jasno dolaze do novih spoznaja da je jačanje financijskog znanja i vještina mladih ljudi presudno za budući uspjeh te financijsku stabilnost zemlje. Baš poput čitanja i pisanja, financijsko obrazovanje utječe na dobrobit svakog pojedinca te ekonomsko i socijalno stanje zajednica.

Posljedice izazvane krizama svjedoče porastu bankrota, većim dugovima na kreditnim karticama i nižim uštedama. Federalne rezerve u SAD-u su izvijestile da tipična obitelj koja podnosi zahtjev za bankrot duguje više od jednog i pol godišnjeg dohotka s visokim kamatama. Uz povećanu dostupnost internetske kupovine i kockanja, neprestanog traženja kreditnih kartica i zastupljenosti elektroničkih prijevara buduće generacije su jednostavne žrtve i zarobljena publika.

3.2. Moguće pozitivne promjene

Važno je uvesti programe financijske pismenosti na gotovo svim razinama. Kurikulumi financijskog obrazovanja trebaju sadržavati komponente koje će pomoći učenicima da steknu razumijevanje odgovarajućih vještina koje se odnose na ulogu novca, kredita, budžeta, financijskog planiranja i drugih relevantnih osobnih financijskih tema kako bi im se omogućilo da razumiju te na odgovarajući način upravljaju svojim financijama.

Stjecanje financijske pismenosti mora biti cjeloživotna potraga koja omogućuje potrošačima svih dobnih i ekonomskih pozicija da se prilagode promjenama u svojim financijskim potrebama i okolnostima te da iskoriste prednosti proizvoda i usluga koji najbolje ispunjavaju njihove ciljeve.

Specifične podgrupe stanovništva poput etničkih i rodni manjina zahtijevaju prilagođene pristupe. Takve mjere može sufinancirati privatni sektor, što će zauzvrat imati koristi od informiranih klijenata. Financijske institucije trebale bi preuzeti vodeću ulogu jer mogu prikupiti ogroman potencijal s povećanjem broja financijski pismenih ljudi u zemlji.

Sve veća složenost financijskog sustava otkriva da će jačanje financijskih znanja i vještina ljudi biti presudno za budući uspjeh i financijsku stabilnost zemlje. Poput čitanja i pisanja, financijsko obrazovanje utječe na dobrobit svakog građanina, kao i na ekonomsko i socijalno tkivo zajednica. Država i njeni građani trebali bi biti upoznati s time da su naponi usmjereni na poboljšanje financijske pismenosti vrlo plemeniti te ih je potrebno pratiti, unatoč troškovima povezanim s financijski nepismenim građanima. Uspjeh različitih programa koje pokreću vlada i financijske institucije, ne može biti uspješan ako planirani korisnici nisu financijski pismeni.

3.2.1. Uvođenje financijskog obrazovanja u škole

Pomoću vještine čitanja, pisanja i aritmetike, škole podučavaju mlade ljude kako bi uspjeli ostvariti dobru zaradu i naučiti financijske vještine potrebne za opstanak i napredak u današnjem društvu. Ukoliko se u školskoj dobi započne provedba učenja financijske pismenosti, ljudi će biti sposobni efikasno upravljati vlastitim novcem.

Najprije se mora omogućiti pravodobna podrška te kontinuirano mentorstvo učiteljima od strane profesionalnih stručnjaka u financijskim institucijama i sveučilišnih profesora ekonomskih usmjerenja. Radi kompleksnosti teme i njezinog sadržaja, trebalo bi pronaći najbolje rješenje kako na što zanimljiviji način u podijeljenim segmentima obrazovanja učenicima prikazati bitne stvari koje ih čekaju u budućnosti. Osnovnoškolskim uzrastima se može kroz brojne radionice na uzbudljiv i edukativan način prikazati važnost uloge novca u svakodnevnom životu. Uvođenje obveznog predmeta, čija je tematika upravo

financijsko obrazovanje, imat će veći učinak u srednjim školama gdje učenici nisu sigurni kojim životnim putem krenuti i kako ostvarivati zaradu.

Mnoga istraživanja upućuju na loše financijske odluke osoba nakon završetka srednje škole. Među njima je istraživanje NEFE (2014) koje pokazuje kako mlade osobe uzimaju kredite: studentski kredit, hipoteku, za otplatu auta ili u svrhu poslovanja. Većina njih nije u mogućnosti vratiti dug, što se kasnije negativno odražava na njihov život, zdravstveno stanje, odnose i zasnivanje obitelji. Fakulteti bi studentima kroz razne projekte, istraživanja, studije slučaja na realnim primjerima omogućili primjenu znanja u praksi. Nabrojeni pristupi provođenja financijskog obrazovanja možda neće biti najučinkovitiji, ali raznim eksperimentiranjem, u smislu praćenja koliko je koji program i pri kojem uzrastu doprinio, postoji prostor za njegovim poboljšanjem. Oblik učenja koji je u moderno doba zastupljeniji putem internetskih knjižnica, mobilnih aplikacija, online tečajeva pod kontrolom te mentorstvom stručnih i etičnih osoba može pozitivno utjecati na studente koji će koristiti ovakav model obrazovanja. Potrebno je, prema starosnoj dobi, prilagoditi literaturu, materijale, aplikacije, tečajeve i sadržaj kako bi osoba u skladu s godinama te problemima koji će joj se pojaviti, mogla funkcionirati ili ih se riješiti.

Kako u cijelom svijetu, tako i u Hrvatskoj, postoje mnogobrojni primjeri iz realnog života. U projekt financijske pismenosti Instituta za financijsko obrazovanje Štedopis, uključile su se 82 srednje škole među kojima je bilo 1123 učenika i 377 nastavnika. Omogućili su besplatnu elektronsku verziju udžbenika „Moj novac, moja budućnost“ kojeg su donirali učenicima i nastavnicima srednjih škola s ciljem uvođenja predmeta financijska pismenost. Osam srednjih škola uvele su u svoj plan i program fakultativni predmet „Financijska pismenost“. Nadalje, njihov cilj je stvoriti stabilnu te odgovornu mrežu u kojoj će se educirati nastavnici i učenici o temi važnoj za osobni razvoj. Edukativni materijal „Financijski vodič za mlade“ koji je sastavila Hrvatska udruga banaka mladima, omogućit će informacije za lakše rukovođenje financijama na važnim životnim prekretnicama poput studiranja, prvog radnog iskustva, kupnje nekretnina i automobila, vjenčanja ili rođenja djeteta. Banke članice i HUB organizirali su niz događanja na Europskom tjednu novca poput edukativnih predavanja u školama, radionica i izložbi, sudjelovanja na okruglim stolovima i tribinama posvećenim financijskom obrazovanju i posjeta učenika bankama. Aktivnosti edukativno-informativnog sadržaja na tjednoj ili dnevnoj bazi neće dovoljno utjecati na financijsku pismenost mladih jer je to dugoročni sustavni obrazovni proces kojeg je potrebno usavršavati.

Nadalje, pitanja i načini provođenja financijskog obrazovanja javljaju se i u drugim zemljama. Financijsko obrazovanje u Singapuru studentima se pruža na zabavne i zanimljive načine kao dio MoneySense nacionalnog programa financijskog obrazovanja. Udruga banaka u Singapuru i MoneySense razvili su 30-minutni interaktivni program koji uključuje uštedu i razumne odluke pod izvedbom lokalne kazališne skupine. Program je osmišljen na način da se učenicima osnovnih škola prikaže razlika između potreba i želja unutar osobnih sredstava i štednje za „crne dane“. Singapursko Ministarstvo obrazovanja razvilo je sredstva za nastavnike kako bi im se omogućilo uključivanje koncepta financijske pismenosti u relevantne teme na razini osnovne i srednje škole. Središnja banka Malezije Negara u suradnji s Ministarstvom obrazovanja stvorila je web stranicu financijskog obrazovanja kao interaktivni alat za financijsko obrazovanje s ciljem poboljšanja financijske pismenosti među studentima. Studenti će sudjelovati u kvizovima, igrama, natjecanjima, financijskim izračunima i drugim aktivnostima povezanim sa osobnim financijskim upravljanjem. Također organiziraju radionice za obuku nastavnika koje su dio kontinuiranog profesionalnog razvoja.

Uključivanje financijskog obrazovanja u nastavne programe od rane dobi omogućit će djeci stjecanje znanja i vještina za izgradnju odgovornog financijskog ponašanja tijekom njihove faze obrazovanja. Važnost financijske pismenosti globalno je prepoznata te će sve veći broj zemalja uvesti financijsko obrazovanje u škole. Ne postoji nijedan jedinstven plan i program koji pokriva sve nedostatke financijskog obrazovanja u školama, ali zemlje koje su imale najveći napredak usvojile su smjernice OECD-a i INFE (OECD, 2012):

- financijsko obrazovanje u školama trebalo bi biti dio koordinirane nacionalne strategije koja ima regulatorno i koordinacijsko tijelo kako bi se osigurala relevantnost i dugoročna održivost
- treba postojati okvir učenja koji postavlja ciljeve, učenje ishoda, sadržaj, pedagoške pristupe, resurse i planove evaluacije
- utvrditi održiv izvor financiranja na početku, koliko god je moguće
- financijsko obrazovanje započeti u osnovnoj školi i nastaviti ga tijekom školovanja
- može se učiti kao zaseban predmet ili integrirati u druge predmete poput matematike, ekonomije i društvenih znanosti
- pružiti primjere iz svakodnevnog života kako bi učenici bolje apsorbirali informacije

- učitelje adekvatno osposobiti i omogućiti im pristup resursima te ih uzastopno podržavati i osposobljavati za podučavanje financijske pismenosti
- školama i nastavnicima osigurati lako dostupne, objektivne, kvalitetne i učinkovite alate za učenje

3.2.2. Financijsko opismenjivanje građana

Oblik obrazovanja orijentiran na građane je često prikazan kroz promicanje građanske odgovornosti, jednakosti i angažmana. Inicijative za obrazovanje o financijskoj pismenosti često su opravdane na temelju pomaganja potrošačima u upravljanju korporativnom i državnom individualizacijom gospodarskog rizika čije odgovornosti proizlaze iz odgođenog umirovljenja, prijelaza s definiranih primanja na definirane doprinose iz mirovina, viših školarina i smanjenih naknada za nezaposlenost. Danas više nego ikad, građani moraju biti financijski svjesni, znati karakteristike i rizike financijskih proizvoda kako bi mogli ispravno donositi odluke vezane uz kapital, stabilnost i tržišno natjecanje. Pristupačno financijsko obrazovanje smanjit će rizik od financijske isključenosti i poticati potrošače da planiraju unaprijed kako bi se spriječilo prekomjerno zaduživanje ljudi. Smatra se da će financijsko obrazovanje, koje je dostupno svima, koristiti društvu u cjelini. Sama financijska industrija ima obvezu biti aktivno uključena u programe usmjerene na mikrofinanciranje i obrazovanje te na pružanje pristupa osnovnim financijskim uslugama.

Balen (2017) zaključuje da je tema financijske pismenosti relativno nova, a istovremeno opsežna i nedovoljno istražena. Nedostaju dodatna istraživanja na temelju kojih bi se mogli izraditi strateški dokumenti za strukturiranu i promišljenu provedbu financijskog obrazovanja građana svih dobnih skupina. Financijsko obrazovanje u Hrvatskoj provodi se nesustavno, projektima udruga koje zbog svojih ograničenja pretežito obuhvaćaju manje ciljane skupine i time možebitno pojačavaju razlike u razinama financijske pismenosti građana.

Nasuprot tomu, zemlje Europske Unije implementirat će programe financijskog obrazovanja za građane. Štedne banke u Njemačkoj provest će posebne programe za osposobljavanje poduzetnika i poslodavaca te će pomagati u promicanju odgovorne potrošnje i izrađivati materijale za financijsko obrazovanje. Središnja banka Španjolske u suradnji s Nacionalnom komisijom stvorit će mrežu suradnika. Brojni partneri će sklopiti

sporazume s subjektima javnog i privatnog sektora kako bi se stvorila opsežna nacionalna mreža s većim brojem stanovništva. Provest će se više akcija osposobljavanja te će se resursi i materijali međusobno razmjenjivati. Putem edukacije o umirovljenju i osiguranju, pružat će se potpora stanovnicima prilikom planiranja financija i kućanskih obveza. Kompletan lokalna vlast u Švedskoj sadrži savjetnike odgovorne za učinkovitu provedbu istraživanja i davanje besplatnih savjeta građanima uvjetovanih pojavom financijskih nedoumica. Kroz središnju administraciju Kronofogdena kanaliziraju se određeni slučajevi rizičnog karaktera gdje će se predložiti i donijeti odluka koja može pomoći pojedinom dužniku ili cjelokupnom kućanstvu (European Economic and Social Committee, 2016).

Shodno tome, financijsko obrazovanje predstavlja proces koji će se odvijati tijekom cijelog života. Potrebno je upoznati građane sa prednostima i značajem cjeloživotnog obrazovanja. Ljudi imaju prirodan nagon za istraživanjem, učenjem i rastom te su potaknuti da poboljšavaju kvalitetu vlastitog života obraćajući pažnju na ideje i ciljeve koji će ih inspirirati. Zakonodavne vlasti trebale bi stvoriti uvjete i omogućiti pristup informacijama koje su besplatne, nepristrane, lako razumljive i dostupne svima, pri čemu ne predstavljaju kanal marketinga određenog dobavljača ili za određeni financijski proizvod/uslugu.

3.2.3. Organizacije koje provode aktivnosti financijskog obrazovanja

Financijski problemi dosegli su ogromne razmjere u cijelom svijetu. Neznanje o financijama doprinosi raznim nevoljama s kojima će se mnogi suočiti, od povećanja duga do malih mirovina ili nedostatnih primanja. Najveće prepreke na koje nailaze neprofitne organizacije koje sudjeluju u inicijativama financijske pismenosti, bile su usredotočene na troškove, vrijeme i složenost u razvoju te primjeni programa financijskog obrazovanja. Pravilno dizajnirana kampanja financijskog obrazovanja pruža načine za neprofitne organizacije s ciljem dugoročnog postizanja pozitivne razlike, istovremeno primajući mjerljiv povrat ulaganja u svoje napore. Neprofitne organizacije ponudit će takvo obrazovanje o financijskoj pismenosti, bez ikakvih troškova, svima koji imaju iskazanu predanost pomaganju ljudima da ostvare financijsku slobodu i sigurnost.

Aflatoun International je nevladina organizacija koja se bavi educiranjem djece o njihovim pravima i odgovornostima te upravljanjem financijskim sredstvima putem socijalnog i financijskog obrazovanja. Uravnotežavanjem socijalnog učenja i financijskih

koncepta, programi Aflatoun osnažit će djecu da vjeruju u sebe, poznaju svoja prava i odgovornosti, razumiju štednju i potrošnju te pokrenu vlastita poduzeća. Osnovni program Aflatoun-a temeljit će se na dječjoj prirodnoj znatiželji i učit će ih pozitivnim temama kao što su dječja prava, štednja i poduzetnost. Ključna aktivnost je demokratska formacija dječjih klubova, koja će zahtijevati da djeca rade zajedno, upravljaju ušteđevinom i započinju aktivnosti za unapređenje malih poduzeća i zajednice. Temelj kurikuluma je uvjeriti djecu da će najbolje naučiti radeći sa svijetom i onima koji ih okružuju. Stavljajući djecu u središte procesa učenja i povezujući ih sa svijetom, Aflatoun će omogućiti djeci da djeluju kao pokretači pozitivnih promjena u njihovim zajednicama. Program Aflatoun razvijen je za upotrebu u formalnom osnovnom obrazovanju te nudi nastavnicima planove lekcija oko socijalnih i financijskih obrazovnih tema koje će uključiti pjesme, radne listove, igre, aktivnosti i metode aktivnog učenja. Nažalost, mnoga djeca nemaju pristup formalnom obrazovanju zbog nedostatka mogućnosti ili nedovoljnih resursa. Obrazovanje izvan učionice ili neformalno obrazovanje postat će im jedini način da nauče osnovne vještine kako bi opstali i napredovali. U nastavnom planu i programu Aflatota, djeci od tri do šest godina pripremit će se materijali prikladni za njihov uzrast prije nego što počnu pohađati osnovnu školu. Djeca će biti upoznata sa korištenjem, štednjom i trošenjem pri svakoj prilici u kojoj se nađu. Prije nego se novčani pojmovi nauče, promovirat će se jednostavni pojmovi poput upotrebe raspoloživih resursa u svakodnevnim situacijama. Primjeri promatrani kroz druženje i igru utkat će se u dječju podsvijest pa će djeca postati sposobnija za lakše usvajanje novih pojmova. „Aflateen+“ je obrazovni program osmišljen da transformira živote djevojčica i dječaka slabijeg socijalnog statusa u dobi od 14 do 19 godina. Mnogi adolescenti suočit će se s nemogućnošću obrazovanja i korištenja zdravstvenih usluga, a često će biti žrtve diskriminacije i nasilja. Konceptualni okvir je proširen kako bi se mogla naglasiti povezanost između rodne ravnopravnosti i ekonomskog prosperiteta. Svijet će osnažiti djeca i mladi, koji će provoditi reformu društvenih i ekonomskih normi s obrazovanjem kojeg su stekli. „AlfaYouth“ nastavni plan i program ima za cilj poboljšati sposobnost stvaranja prihoda za ranjive mlade žene i muškarce u dobi od 16 do 24 godine iz različitih područja. Programski model za socijalne i financijske vještine, zapošljivost i poduzetništvo omogućit će mladim ljudima pristup obuci, podršci, mentorstvu i učenju putem interneta tijekom prijelaza na formalno tržište rada ili poduzetništvo (Aflatoun, 2019).

Održivost će biti ključ dugoročnog uspjeha i skalabilnosti bilo kojeg programa financijskog obrazovanja. Nefitne organizacije i drugi dionici doprinjet će globalnom pritisku za unaprjeđenjem financijskih sposobnosti svih građana. Važno je da organizacije koje žele napraviti trajnu razliku u svojim zajednicama, usvoje model kojim se financiraju tekući programi financijskog obrazovanja. Podizanje financijske pismenosti pružat će ljudima znanje i vještine vezane uz novac da samopouzdanost mogu poduzeti efektivne radnje za ispunjenje osobnih i obiteljskih ili ciljeva orijentiranih na zajednicu.

4. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Kronološkim pristupom pregledu literature nastojat će se predložiti koji čimbenici i kakav su utjecaj imali na financijsku pismenost studenata. Usporedbom istraživanja, mogao bi se pronaći optimalan pristup u provođenju financijskog obrazovanja. Polje istraživanja nosi golemu važnost jer su u središtu studenti koji čine skupinu ljudi prisiljenu suočiti se s ozbiljnim životnim izazovima. Pomoć studentima da postanu financijski pismeniji i pridobijanje studenata da uvide kakvu važnost financijsko opismenjivanje nosi za njihovu budućnost, može doprinijeti na lokalnoj, regionalnoj i globalnoj razini. Kada pojedinac primijeti pozitivne promjene, ostatak ljudi će se zainteresirati za nadograđivanje financijskog znanja.

Prethodna istraživanja su se fokusirala na financijsku pismenost učenika i studenata jer su empirijski dokazi ukazivali na to da ih većina ne razmišlja o troškovima koje budućnost nosi te da se svakodnevno susreću s neočekivanim financijskim problemima. Međunarodne organizacije i akademske zajednice iskazale su interes za promoviranjem financijske pismenosti među učenicima i studentima jer nemaju dovoljno znanja te se sve teže nose s zahtjevima modernog svijeta. Ne zna se mnogo o financijskoj pismenosti studenata ekonomskih usmjerenja u svijetu pa tako ni u Republici Hrvatskoj, stoga je bitno prepoznati čimbenike koji utječu na financijsku pismenost studenata.

Chen i Volpe (1998) proveli su analizu osobne financijske pismenosti među studentima u Americi. Zaključili su da najnižu razinu financijske pismenosti posjeduju studenti koji nisu poslovnog usmjerenja, oni koji nemaju radnog iskustva i žene mlađe od 30 godina. Sudionici viših godina studija i s više radnog iskustva pokazali su veću razinu financijske pismenosti od studenata nižih godina studija i s manje radnog iskustva. Studenti poslovnih usmjerenja financijski su bili pismeniji od studenata ostalih usmjerenja. Jedan razlog niskog nivoa znanja može se pripisati mladim uzrastima koji su skloni donošenju loših odluka u područjima općeg znanja, štednje, zaduživanja i ulaganja. Nesposobnost će im ograničiti mogućnost donošenja informiranih financijskih odluka. Nastavni planovi i programi poslovnih škola dat će više mogućnosti studentima za pohađanjem financijskih kolegija i srodnih tečajeva.

Chen i Volpe (2002) uočili su spolne razlike u osobnoj financijskoj pismenosti među studentima u Americi. Nalazi istraživanja prikazali su utjecaj spola statistički značajnim na

financijsku pismenost. Prosječno žene posjeduju manje znanja o osobnim financijama od muškaraca te su bolje odgovorile na samo jedno pitanje. Rezultati istraživanja ponovno potvrđuju da usmjerenje i viša godina studija pozitivno utječu na financijsku pismenost ispitanika. Razlog niže razine financijske pismenosti kod žena je njihov manji interes za financije. Studenti diplomskih i preddiplomskih studija su jedino uzeti u uzorak, stoga rezultati možda ne vrijede jednako za druge skupine ljudi kao što su poslovni rukovoditelji. Potrebna su dodatna istraživanja kako bi se moglo osobno pristupiti svakom pojedincu te prilagoditi sadržaj prema njegovom znanju i mogućnostima.

Adeleke (2011) istražio je učinke spola i rodne uloge na financijsku pismenost studenata u Americi. Ustanovio je da se muškarci i žene nisu značajno razlikovali u financijskoj pismenosti niti je studija urodila značajnom vezom između spola i uloge rodova. Skala koja se koristi za mjerenje razine financijske pismenosti bit će ograničena jer postoji mnogo različitih ljestvica koje su primijenjene i korištene u različitim studijama osobne razine financijske pismenosti učenika. Ne postoji univerzalna ljestvica koja bi mogla precizno izmjeriti i odrediti razinu financijske pismenosti pojedinca. Ograničenje istraživanja je što se ono provelo na samo jednom fakultetu. Morat će se stvoriti puno sinergije između profesionalaca za studentske poslove i fakulteta kako bi se razvio učinkovit način da dođu do studenata.

Ansong i Gyensare (2011) promatrali su koje determinante utječu na financijsku pismenost studenata na sveučilištu „Cape Coast“ u Ghani. Utvrdili su da se dob i radno iskustvo pozitivno odnose na financijsku pismenost ispitanika te da studenti posjeduju više znanje od studentica, kao i što studenti poslovnog usmjerenja imaju bolje znanje od onih koji pohađaju studije drugih smjerova. Studij je ograničen na samo jedno sveučilište u Ghani, a to bi moglo utjecati na općenitost nalaza. Obuhvaćanje svih ljestvica jednim upitnikom za ispitivanje predstavlja problem uobičajene pristranosti metoda.

Akben-Selcuk i Altiok-Yilmaz (2012) analizirali su financijsku pismenost među turskim studentima te ulogu formalnog obrazovanja i pristupa učenju. Empirijski rezultati pokazali su da studenti imaju veće financijsko znanje od studentica. Drugo je otkriće da se financijska pismenost studenata povećavala s godinama. Studenti s radnim iskustvom obično su postizali bolje rezultate financijske pismenosti zbog činjenice da zarađuju vlastit i novac i posjeduju izravno iskustvo u upravljanju njime. Podaci su prikupljeni samo sa jednog sveučilišta pa se ne može pretpostaviti uzročno stanje. Potrebno je provjeriti

financijsku pismenost studenata usporedbom rezultata prije i nakon financijskog obrazovanja.

Thapa i Nepal (2014) putem anketa analizirali su financijsku pismenost studenata u Nepal. Studija je identificirala dob kao odrednicu financijskog znanja, a ne spol. Pojavljuje se ograničenje pri prikupljanju odgovora od sudionika jer su ograničeni jednim fakultetom. Studenti su mišljenja da su prisiljeni štedjeti u banci, a nisu upoznati s činjenicom da mogu kupovati police osiguranja, ulagati u dionice i investicijske fondove.

Sabri, MacDonald, Hira i Masud (2015) ispitali su financijsku pismenost studenata u Maleziji. Studenti s državnih fakulteta imali su veću financijsku pismenost od studenata s privatnih fakulteta i studenti viših godina studija su financijski pismeniji od studenata nižih godina studija. Instrument financijske pismenosti razvijen je izričito za malezijske studente, što otežava usporedbu rezultata izravno s drugim testovima financijskog znanja. Studenti iz obitelji slabijeg socijalnog statusa imali su veću razinu financijske pismenosti jer su njihovi roditelji istaknuli važnost financija za bolji i zdraviji život.

Anđelinović, Mišević i Pavković (2016) proveli su mjerenje financijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu. Rezultati istraživanja ukazali su na veliku heterogenost u razini financijske pismenosti među studentima različitih studijskih područja. Studenti Ekonomskog fakulteta su bili financijski pismeniji od studenata ostalih fakulteta. Istraživanje je dokazalo da znanstveno usmjerenje studija značajno utječe na financijsku pismenost studenata. Studenti koji su imali priliku odslušati financijske kolegije na svome fakultetu pokazali su se financijski pismenijima. Radno iskustvo studenata također je imalo značajnu ulogu u poboljšanju financijske pismenosti. Sociodemografske varijable u manjoj su mjeri objasnile varijacije u razini financijske pismenosti te je spol studenata pokazan nesignifikantnim u modelu. Ograničenja su bila manjak prikladnih metoda za analizu financijske pismenosti. Istraživanje bi trebalo ponoviti za 3 do 5 godina na istovjetnom uzorku kako bi se uvidjelo je li došlo do poboljšanja razine financijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu.

Gavurova, Huculova, Kubak i Cepel (2017) proučili su stanje financijske pismenosti na odabranim slovačkim sveučilištima i njihov odnos s aktivnom mirovinskom štednjom. Ispitanice su imale više znanja od ispitanika. Studenti na posljednjoj godini studija koji su usredotočeni na ekonomiju ili financijske procese, nemaju značajno višu razinu financijske pismenosti od onih studenata koji nisu završili ovu vrstu studija. Ograničenja u istraživanju

bila su: neujednačena zastupljenost ispitanika na istraživanim fakultetima i generalizacija rezultata. Pokretanje istraživanja na području financijske pismenosti i njegova podrška od države također će podržati formiranje međunarodne platforme za usporedbu i razvoj međunarodnih standarda u području financijskog obrazovanja.

5. ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI STUDENATA VISOKIH UČILIŠTA U POLJU EKONOMIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ - EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

5.1. Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno internetskom anketom u razdoblju od 28. lipnja do 30. rujna 2019. godine na uzorku 479 visokih učilišta u polju ekonomije u Republici Hrvatskoj. Za instrument istraživanja korišten je anonimni upitnik koji se sastoji od 22 pitanja. Devet pitanja se odnose na socio-demografske podatke o ispitanicima: spol, dob, vlasništvo visokog učilišta, godinu studija, vrstu studija, visoko učilište, mjesto stanovanja, radno iskustvo i upravljanje osobnim financijama. Sljedeća dva pitanja čine Likertovu ljestvicu podijeljenu na dvanaest ponuđenih izjava koja su rangirana od 1 do 5 te će se njima ispitati stav i ponašanje.

Posljednjih deset pitanja odnose se na financijsko znanje ispitanika. Pitanja su strukturirana na način da svi ispitanici mogu točno odgovoriti na njih ako znaju primijeniti pojmove koje su učili poput: likvidnosti, inflacije, sadašnje i buduće vrijednosti, poreza na dodanu vrijednost, popusta, deviznog tečaja, glavnice, otplatne rate, kamate kredita, prinosa i rizika. Orijentir pri sastavljanju upitnika bila su pitanja iz već realiziranih istraživanja. Na temelju njih, kreirana su nova i drukčija pitanja koja zbirno ispituju razinu financijske pismenosti ispitanika.

Anketni upitnik objavljivan je na Facebook stranicama visokih učilišta ekonomskih usmjerenja i u Facebook grupama osnovanim od strane studenata koji pohađaju ispitivana visoka učilišta. Na početku anketnog upitnika naglašena je svrha pisanja diplomskog rada na Ekonomskom fakultetu u Splitu, potpuna anonimnost ispitanika i sigurnost da se podaci neće koristiti u druge svrhe. Nadalje, ispitanici su upoznati sa ciljem istraživanja i zbog toga studenti ostalih visokih učilišta i fakulteta koji nisu ekonomskih usmjerenja nisu mogli pristupiti upitniku. Pitanja su zatvorenog tipa, tako da ispitanik mora odgovoriti na sva pitanja kako bi anketni upitnik bio valjan, jer je izabrana postavka prema kojoj odgovor neće biti prihvaćen ako ne zadovoljava taj kriterij. Instrument istraživanja je priložen radu kao Prilog 1.

U empirijskom dijelu rada donijet će se zaključci prihvatanjem ili odbijanjem pretpostavljenih hipoteza. Pomoću programskog paketa za društvene znanosti SPSS-a obrađeni podaci analizirat će se kroz deskriptivnu statistiku, frekvencije, Kruskal-Wallisov test, Mann-Whitneyev U-test i Spearmanov koeficijent korelacije ranga. U nastavku rada prikazat će se zaključci doneseni na temelju rezultata istraživanja.

5.2. Uzorak istraživanja

U uzorak isključivo su ubrojeni studenti i studentice ekonomskih usmjerenja na području Republike Hrvatske. Anketnom upitniku pristupilo je ukupno 479 studenata.

Tablica 1: Spol ispitanika

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
Muški	125	26.1
Ženski	354	73.9
Ukupno	479	100.0

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Iz tabličnog prikaza br. 1 može se uočiti da je od 479 anketiranih studenata njih 73.9% bilo ženskog spola, a 26.1% muškog spola.

Tablica 2: Dob ispitanika

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
18-20	82	17.1
21-23	212	44.3
24-26	119	24.8
više od 26	66	13.8
Ukupno	479	100.0

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

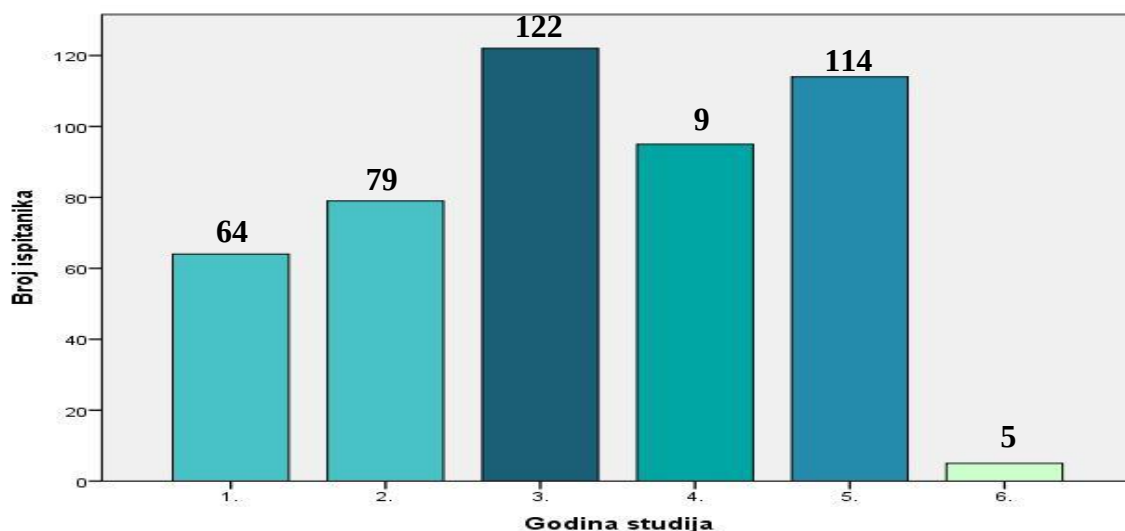
Najviše ispitanika pripada kategoriji od 21 do 23 godine njih 212, a najmanje ih je starijih od 26 godina kojih ima 66 ispitanika. Dob ispitanika prezentirana je u tablici br. 2.

Tablica 3: Vlasništvo visokog učilišta

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
Privatno	52	10.9
Javno	427	89.1
Ukupno	479	100.0

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Tablica br. 3 sadrži podatke o vlasništvu visokog učilišta koji ispitanici pohađaju. Većina ispitanika, odnosno 89.1% pohađa javno visoko učilište, dok preostalih 10.9% studenata pohađa privatno visoko učilište.

Grafikon 1: Godina studija

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

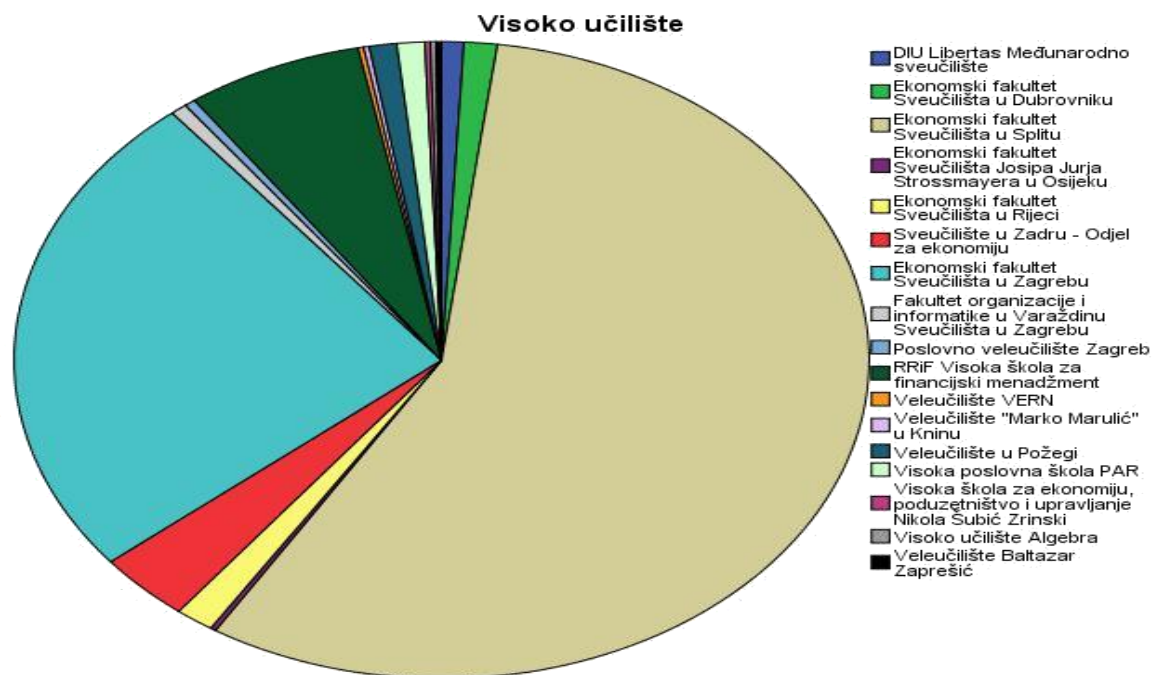
Grafikon br. 1 pokazuje kako je najviše studenata na 3. godini studija, njih 122, ispunilo anketni upitnik, a najmanje anketnih upitnika su ispunili studenti 6. godine studija.

Tablica 4: Vrsta studija

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
Preddiplomski sveučilišni studij	179	37.4
Preddiplomski stručni studij	81	16.9
Diplomski sveučilišni studij	168	35.1
Diplomski specijalistički stručni studij	51	10.6
Ukupno	479	100.0

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

Primjećuje se iz tablice br. 4 da se najveći postotak, 37.4% odnosi na odgovore studenata sa preddiplomskog sveučilišnog studija, dok se najmanji postotak, 10.6% odgovora odnosi na studente diplomskih specijalističkih stručnih studija.

Grafikon 2: Visoka učilišta u polju ekonomije

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

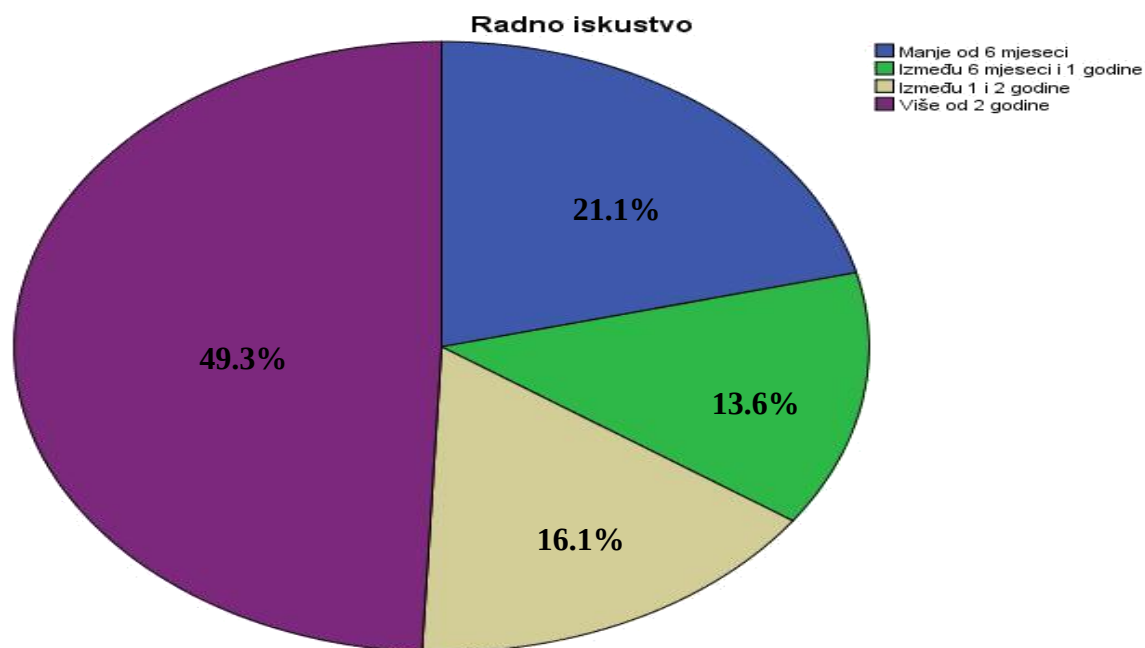
Na grafikonu br. 2 vidljiva je zaprimljenost ogromnog broja odgovora ispitanika s Ekonomskog fakulteta u Splitu i Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Ostatak visokih učilišta koji imaju manje od 8 ispitanika, grupiraju se u „Ostala visoka učilišta“ zbog provedbe daljnjeg testa, a ona visoka učilišta s više od 8 ispitanika uključuju se u istraživanje kao zasebno visoko učilište.

Tablica 5: Mjesto stanovanja

	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
U obiteljskom stanu/kući	323	67.4
U stanu/kući u najmu	139	29.0
U studentskom domu	17	3.5
Ukupno	479	100.0

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

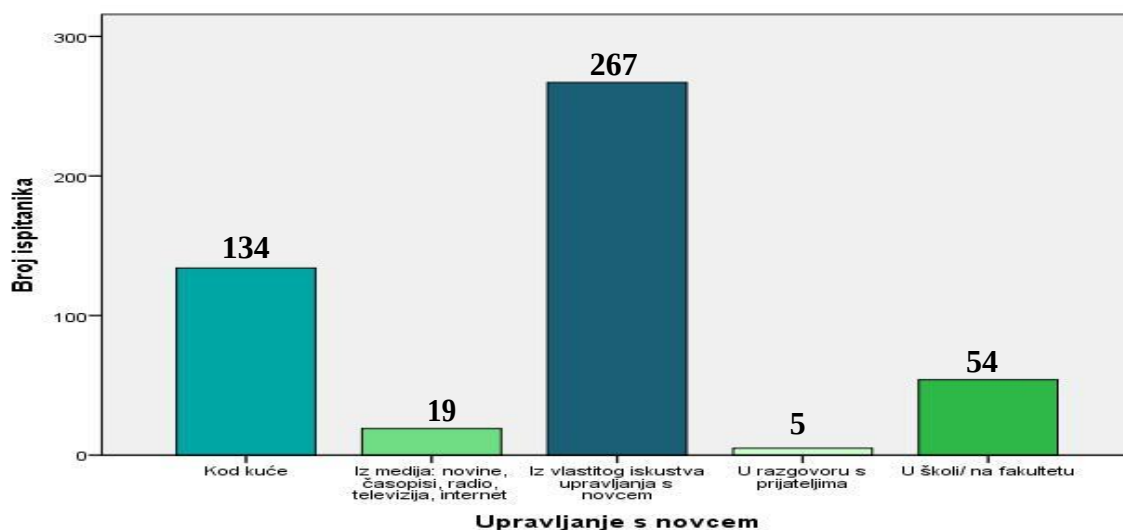
Najviše ispitanika, njih 67.4%, žive blizu fakulteta u obiteljskom stanu ili kući, dok ostali studenti koji studiraju u drugom gradu ili državi, odlučuju se za opciju najma. Samo 3.5% ispitanika iz studentskog doma sudjelovalo je u anketnom istraživanju, što se može vidjeti iz tablice br. 5.

Grafikon 3: Radno iskustvo

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

Ispitanici s najdužim radnim iskustvom u najvećem su broju popunili anketni upitnik, a 13.6% ispitanika s radnim iskustvom između 6 mjeseci i 1 godine popunili su najmanji broj anketnih upitnika prema grafičkom prikazu grafikona br. 3.

Grafikon 4: Gdje se najviše naučilo o upravljanju novcem?

Izvor: prikaz autora na temelju rezultata ankete

Iz grafikona br. 4 može se iščitati da je svega 5 studenata usvojilo znanje o upravljanju novcem u razgovoru sa prijateljima, a najviše anketiranih studenata, njih 267, steklo je znanje iz vlastitog iskustva upravljanja s novcem.

Tablica 6: Stav i ponašanje ispitanika

	1 = uopće se ne slažem	2 = donekle se ne slažem	3 = niti se slažem, niti se ne slažem	4 = donekle se slažem	5 = u potpunos ti se slažem
Smatram da sam štedljiva osoba.	5.8%	12.1%	33.0%	28.0%	21.1%
Smatram da treba živjeti danas, ne zamarajući se previše sa sutrašnjicom.	24.6%	33.6%	25.3%	12.5%	4.0%
Smatram da trebam dati sve od sebe kako bih svojoj obitelji (jednog dana) priuštio/la što bolji život	1.5%	2.5%	14.8%	26.5%	54.7%
Prije kupovine pažljivo razmatram mogu li to sebi priuštiti.	2.5%	7.7%	20.9%	34.0%	34.9%
Ne pridajem previše pozornosti podmirivanju svojih dugova na vrijeme.	70.8%	19.4%	2.9%	4.0%	2.9%
Kada sam u mogućnosti, pridonosim plaćanju troškova u svome smještaju.	14.4%	9.6%	21.9%	23.0%	31.1%
Dio svoga dohotka uvijek odvajam za štednju.	14.4%	14.8%	21.1%	24.2%	25.5%

Kada se zaposlim, namjeravam odvojiti određeni dio svoje zarade za dugoročnu štednju jer ju smatram bitnom.	2.5%	8.4%	12.7%	29.9%	46.6%
Kada sam u mogućnosti, svoje troškove plaćam kreditnom ili debitnom karticom.	22.3%	10.9%	17.5%	21.7%	27.6%
Kada odabirem neki financijski proizvod ili uslugu, u pravilu ne razmatram ponude većeg broja financijskih institucija.	25.9%	23.4%	28.6%	13.8%	8.4%
Ukoliko bih imao/la viška novca, uložio/la bih. u dionice ili obveznice	23.4%	15.7%	25.1%	20.9%	15.0%
Jako sam zainteresiran/na za proširenje svog financijskog znanja.	1.9%	5.2%	14.4%	29.9%	48.6%

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Anketirani studenti na raspolaganju su imali pet tvrdnji među kojima su mogli izabrati jednu tvrdnju iz svake ponuđene izjave. Na temelju prikupljenih odgovora procijenit će se stavovi i ponašanja ispitanika. U tablici br. 6. zelenom bojom obilježene su tvrdnje s najviše odgovora koje vode pozitivnom financijskom ponašanju, a crvenom bojom označene su tvrdnje koje su povezane s negativnim odlukama i odražavaju se nepovoljno na pojedinca. Većina ispitanika, njih 33% ne može se odlučiti jesu li štedljivi, jer nekad instiktivno utroše novac ili ga svjesno ulože, dok mali broj ispitanika, njih 5.8% ne smatra da su štedljive osobe. Samo 4% studenata vjeruje da treba živjeti danas i ne razmišljati o onome što budućnost nosi. Upravo suprotno, 33.6% studenata donekle se slažu da treba promatrati dugi rok. Sljedeća izjava ilustrira da ih 54.7% tvrdi da treba dati sve od sebe kako bi svojim najbližima priuštili bolji život, a njih 1.5% ima drukčije razmišljanje. Prije kupnje, 34.9% ispitanika najprije će promisliti mogu li si priuštiti nešto što žele kupiti, a samo 2.5%

impulzivno će postupiti prilikom kupnje. Najviši udio ispitanika, njih 70.8% ozbiljno shvaća da dug treba podmiriti u što kraćem vremenskom roku kako se ne bi pojavili dodatni problemi. Jednak postotak ispitanika, njih 2.9% indiferentni su ili vjeruju da to nije bitna odrednica jer će se nekako snaći. Donekle se ne slaže 9.6% studenata da kada su u mogućnosti, pridonose plaćanju troškova u smještaju kojem borave. Iako zbog obaveza nemaju stalna primanja, njih 31.1% pronalazi način kako pridonijeti podmirivanju obveza u smještaju kojem žive. Otprilike četvrtina polaznika, 25.5% dio svog dohotka uvijek odvaja za štednju. Znatan postotak, njih 14.4% uopće ne odvaja vlastiti dohodak za štednju. Popriličan postotak ispitanika, njih 46.6% namjerava odvojiti određeni dio zarade za dugoročnu štednju, dok samo 2.5% ispitanika dugoročnu štednju ocjenjuje nebitnom. Debitna/kreditna kartica se upotrebljava zbog lakšeg praćenja osobnog računa što potvrđuje 27.6% studenata. Radi nepovjerenja prema debitnim/kreditnim karticama, 10.9% studenata ne plaća svoje troškove kartičnim putem. Kada se odlučuju za financijski proizvod ili uslugu, 25.9% studenata ciljano biraju što žele, a njih 8.4% razmatraju dodatne usluge koje nude financijske institucije. Približno četvrtina ispitanika, 25.1% nije sigurna hoće li višak novca uložiti u vrijednosne papire. S druge strane, njih 15% se izjašnjava kako bi uložili u određeni tip vrijednosnica poput dionica ili obveznica. Skoro polovica studenata, 48.6% u potpunosti su zainteresirani za proširenjem vlastitog financijskog znanja, dok njih 1.9% uopće ne pokazuju želju za usvajanjem financijskog znanja.

5.3. Testiranje hipoteza

Prvo će se zasebno analizirati točnost odgovora na svako postavljeno pitanje. Točnim odgovorima dodijelit će se broj 1, a netočnim odgovorima broj 0. Ovakav način koristi se zbog jednostavnosti, jer je uključeno 5 pitanja višestrukog izbora s jednim točnim odgovorom i 5 pitanja na koja treba izabrati jedan točan odgovor između dva ponuđena odgovora.

Tablica 7: Broj i postotak točnih/netočnih odgovora ispitanika

	Točni odgovori	% točnih odgovora	Netočni odgovori	% netočnih odgovora
Likvidnost imovine	385	80.4	94	19.6
Inflacija	360	75.2	119	24.8
Buduća vrijednost novca	409	85.4	70	14.6
PDV	287	59.9	192	40.1
Popust	465	97.1	14	2.9
Devizni tečaj	326	68.1	153	31.9
Iznos glavnice	370	77.2	109	22.8
Otplatna rata kredita i kamata	352	73.5	127	26.5
Diversifikacija portfelja	327	68.3	152	31.7
Rizičnost vrijednosnica	430	89.8	49	10.2
Prinos i rizik	430	89.8	49	10.2

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

U tablici br. 7 prikazane su apsolutne i relativne vrijednosti točnih/netočnih odgovora ispitanika na pitanja koja određuju razinu financijske pismenosti. Dvije kategorije izdvojene su od ostalih zbog usporedbe pitanja na koja su studenti najtočnije i najnetočnije odgovorili. Zelenom bojom označena je kategorija „Popust“ u kojoj su studenti ostvarili najveći postotak točnih odgovora u iznosu od 97.1%, a najmanji postotak netočnih odgovora iznosi 2.9%. Crvenom bojom obilježena je kategorija „PDV“, jer je u njoj

zabilježen najveći postotak netočnih odgovora u iznosu od 40.1% i najmanji postotak točnih odgovora studenata koji iznosi 59.9%.

Radi provedbe istraživanja i usporedbe razine financijske pismenosti, formirana je zbirna varijabla financijske pismenosti u kojoj će se prema rangu točnih odgovora moći prihvatiti ili odbaciti pretpostavljena hipoteza.

Tablica 8: Rangirana razina financijske pismenosti

Broj točnih odgovora	Broj ispitanika	Postotak ispitanika
3.00	1	0.2
4.00	7	1.5
5.00	17	3.5
6.00	23	4.8
7.00	45	9.4
8.00	92	19.2
9.00	143	29.9
10.00	112	23.4
11.00	39	8.1
Ukupno	479	100.0

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Tablica br. 8 predstavlja razinu financijske pismenosti prema rangovima. U nisku razinu financijske pismenosti ubrajaju se ispitanici od 0 do 4 točna odgovora. Srednju razinu financijske pismenosti obuhvaćaju ispitanici od 5 do 8 točnih odgovora. Ispitanici koji su odgovorili na 9 ili više točnih odgovora, spadaju u kategoriju visoke razine financijske pismenosti.

... Postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata ekonomskog usmjerenja Republike Hrvatske

Prema dobivenim rezultatima iz tablice br. 9, može se vidjeti da je empirijska vrijednost Kruskal-Wallis testa za zadani uzorak ispitanika: $\chi^2 = 21.362$, a tablična vrijednost

odgovarajuće hi-kvadrat distribucije je:

$= 9.49$. Stoga se može zaključiti

da je $H^* > \alpha$ pa se prihvaća alternativna hipoteza, to jest, $\chi^2_{(1-0.05)} (1 = 3.84)$ razlika u financijskoj pismenosti studenata ekonomskog signifikantnost od 5%.

zaključuje se da postoji statistički značajna usmjerenja Republike Hrvatske uz graničnu

Tablica 9: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu visoko učilište

Test Statistics ^{a,b}	
Financijska pismenost studenata	
Chi-Square	21.362
df	4
Asymp. Sig.	.000
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Visoko učilište	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Iz iste tablice vidi se da je empirijska signifikantnost $\alpha = 0.000 = 0\% \Rightarrow \alpha < 5\%$, čime se opet potvrđuje zaključak o prihvaćanju postavljene hipoteze.

Tablica 10: Usporedba financijske pismenosti studenata među visokim učilištima

Financijska pismenost studenata	Visoka učilišta	N	Mean Rank
	Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu	272	231.26
	Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju	17	280.06
	Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	120	280.58
	RRiF Visoka škola za financijski menadžment	32	194.72
	Ostala visoka učilišta	38	194.59
	Ukupno	479	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Nakon potvrđivanja hipoteze da postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata ekonomskog usmjerenja u Republici Hrvatskoj, na temelju podataka u tablici br. 10 može se vidjeti da studenti Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu imaju najbolji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 280.58, a oni koji su pohađali ostale fakultete, imali su najlošiji prosječni rang točnih odgovora koji iznosi 194.59. Iz navedenog se može zaključiti da studenti Ekonomskog Fakulteta u Zagrebu imaju najvišu razinu financijske pismenosti, a za njima odmah slijedi Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju. Ograničenje usporedbe financijske pismenosti studenata među visokim učilištima u polju ekonomije je broj ispitanika manji od 8 kategoriziran u „Ostala visoka učilišta“. Nedostatak je nemogućnost usporedbe financijske pismenosti među studentima „Ostalih visokih učilišta“ jer im aritmetička sredina točnih odgovora nije usporediva zbog neravnomjernog broja ispitanika s drukčijim brojem točnih odgovora, pri čemu se visoko učilište s jednim ispitanikom koji je odgovorio točno na sva postavljena pitanja prikazuje financijski pismenijim od „Ostalih visokih učilišta“ koji imaju veći broj ispitanika s različitim brojem točnih odgovora.

... Spol studenata nije bitna determinanta razine financijske pismenosti

Na temelju podataka u tablici br. 11 može se vidjeti da studentice imaju lošiji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 228.87, nego studenti čiji prosječni rang ocjene financijske pismenosti iznosi 271.51.

Tablica 11: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema spolu

Financijska pismenost studenata	Spol	N	Mean Rank	Sum of Ranks
	Muški	125	271.51	33938.50
	Ženski	354	228.87	81021.50
	Ukupno	479		

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Studenti su bolje odgovorili na pitanja financijske pismenosti od studentica.

Tablica 12: Rezultati Mann-Whitney U testa prema spolu

Test Statistics ^a	
Financijska pismenost studenata	
Mann-Whitney U	18186.500
Wilcoxon W	81021.500
Z	-3.034
Asymp. Sig. (2-tailed)	.002
a. Grouping Variable: Spol	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

U tablici br. 12 prikazani su odgovarajući rezultati Mann-Whitney U-testa za zadani uzorak ispitanika prema spolu. Može se vidjeti da je empirijska signifikatnost $* = 0.002 = 0.02\% \Rightarrow * < 5\%$ pa se donosi zaključak o prihvatanju postavljene hipoteze, to jest, da postoji statistički značajna razlika u rangovima financijske pismenosti između studenata muškog i ženskog spola uz signifikantnost testa od 5%.

... Dob studenata i godina studija utječu na financijsku pismenost studenata

Na temelju podataka u tablici br. 13 može se vidjeti da oni studenti koji su u dobnoj skupini od 21 do 23 godine imaju najbolji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 252.44, a oni koji su u dobnoj skupini od 18 do 20 godina imaju najlošiji prosječni rang koji iznosi 211.63.

Tablica 13: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema dobi

	Dob	N	Mean Rank
Financijska pismenost studenata	18-20	82	211.63
	21-23	212	252.44
	24-26	119	239.39
	više od 26	66	236.38
	Ukupno	479	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Prema dobivenim rezultatima iz tablice br. 14 može se vidjeti da je empirijska vrijednost Kruskal-Wallis testa za zadani uzorak ispitanika: $\chi^2 = 5.467$, a tablična vrijednost $\chi^2_{(3)} = 7.81$. Može se zaključiti da je $\chi^2 = 5.467 < \chi^2_{(3)} = 7.81$, pa se odbacuje alternativna hipoteza. Zaključuje se da ne postoji statistički značajna razlika u rangovima financijske pismenosti između studenata prema dobi uz graničnu signifikantnost testa od 5%. Empirijska signifikantnost je $p = 0.141$ = 14.1% $\Rightarrow p > 5\%$, čime se potvrđuje zaključak o odbacivanju postavljene hipoteze.

Tablica 14: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu dob

Test Statistics ^{a,b}	
Financijska pismenost studenata	
Chi-Square	5.467
df	3
Asymp. Sig.	.141
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Dob	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Na temelju podataka u tablici br. 15 može se vidjeti da studenti koji su na 6. godini studija imaju najbolji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 308, a oni koji su na 1. godini studija imaju najlošiji prosječni rang koji iznosi 195.70.

Tablica 15: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema godini studija

	Godina studija	N	Mean Rank
Financijska pismenost studenata	1.	64	195.70
	2.	79	223.76
	3.	122	274.11
	4.	95	225.55
	5.	114	248.68
	6.	5	308.00
	Ukupno	479	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Prema dobivenim rezultatima iz tablice br. 16 može se vidjeti da je empirijska vrijednost Kruskal-Wallis testa za zadani uzorak ispitanika: $\chi^2 = 18.637$, a tablična vrijednost

odgovarajuće hi-kvadrat distribucije je

$\chi^2_{(5)} = 11.07$. Stoga se može zaključiti

da je $\chi^2 > \chi^2_{(5)}$, pa se prihvaća alternativna hipoteza, to jest, zaključuje se da pismenosti između studenata prema godini studija uz graničnu $\chi^2 = 0.002 = 0.02\% \Rightarrow \chi^2 < 5\%$, čime se potvrđuje zaključak o prihvatanju

postoji statistički značajna razlika u rangovima financijske signifikantnost testa od 5%. Empirijska signifikantnost testa je postavljene

hipoteze.

Tablica 16: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu godina studija

Test Statistics ^{a,b}	
Financijska pismenost studenata	
Chi-Square	18.637
df	5
Asymp. Sig.	.002
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Godina studija	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

... Razina financijske pismenosti studenata ovisi o znanstvenom i stručnom usmjerenju njihovog studija

Usmjerenje studija se odnosi na stručni, specijalistički i sveučilišni studij. Na temelju podataka u tablici br. 17 može se vidjeti da studenti preddiplomskog sveučilišnog studija imaju najbolji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 263.16, a studenti diplomskog specijalističkog stručnog studija imaju najlošiji prosječni rang koji iznosi 179.01.

Tablica 17: Rangovi prosječne ocjene fin. pismenosti prema usmjerenju

	Vrsta studija	N	Mean Rank
Financijska pismenost studenata	Preddiplomski sveučilišni studij	179	263.16
	Preddiplomski stručni studij	81	184.73
	Diplomski sveučilišni studij	168	260.48
	Diplomski specijalistički stručni studij	51	179.01
	Ukupno	479	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

Prema dobivenim rezultatima iz tablice br 18. može se vidjeti da je empirijska vrijednost Kruskal-Wallis testa za zadani uzorak ispitanika: $\chi^2 = 33.097$, a tablična vrijednost

odgovarajuće hi-kvadrat distribucije je

je $\chi^2 > \chi^2_{\alpha, df}$ pa se prihvaća alternativna hipoteza, to jest, zaključuje se da pismenosti između studenata prema usmjerenju uz graničnu = 0.00 = 0.00% $\Rightarrow$ $\alpha < 5\%$, čime se potvrđuje zaključak o prihvatanju

= 7.81. Stoga se može zaključiti da

postoji statistički značajna razlika u rangovima financijske signifikantnost testa od 5%. Empirijska signifikantnost testa je α postavljene hipoteze.

Tablica 18: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu vrsta studija

Test Statistics ^{a,b}	
Financijska pismenost studenata	
Chi-Square	33.097
df	3
Asymp. Sig.	.000
a. Kruskal Wallis Test	
b. Grouping Variable: Vrsta studija	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

... Studenti s dužim radnim iskustvom su financijski pismeniji od studenata s kraćim radnim iskustvom

Prema tablici br. 19 može se zaključiti da je korelacija između financijske pismenosti i radnog iskustva na uzorku od 497 studenata = -0.054 slaba i negativna. Može se vidjeti da je empirijska signifikantnost koeficijenta korelacije $* = 0.240 = 24\% \Rightarrow * > 5\%$ i da se postavljena hipoteza može odbaciti. Koeficijent korelacije ranga između financijske pismenosti i radnog iskustva nije statistički značajan uz signifikantnost testa od 5%.

Tablica 19: Koef. korelacije ranga između fin. pismenosti i radnog iskustva

Correlations				
			Financijska pismenost studenata	Radno iskustvo
Spearman's rho	Financijska pismenost studenata	Correlation Coefficient	1.000	-.054
		Sig. (2-tailed)	.	.240
		N	479	479
	Radno iskustvo	Correlation Coefficient	-.054	1.000
		Sig. (2-tailed)	.240	.
		N	479	479

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

... Postoji razlika između studenata privatnih visokih učilišta i studenata javnih visokih učilišta

Na temelju podataka u tablici br. 20 može se vidjeti da studenti koji pohađaju javno visoko učilište imaju bolji prosječni rang ocjene financijske pismenosti koji iznosi 243.69, a oni koji pohađaju privatno visoko učilište imaju lošiji prosječni rang ocjene financijske pismenosti i on iznosi 209.73.

Tablica 20: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pism. prema vrsti visokog učilišta

	Vrsta visokog učilišta	N	Mean Rank	Sum of Ranks
Financijska pismenost studenata	Privatno	52	209.73	10906.00
	Javno	427	243.69	104054.00
	Ukupno	479		

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

U tablici br. 21 prikazani su odgovarajući rangovi zadanog uzorka studenata prema vlasništvu visokog učilišta. Može se vidjeti da je empirijska signifikantnost $* = 0.087 = 8.7\% \Leftrightarrow * > 5\%$ pa se donosi zaključak o odbacivanju alternativne hipoteze, to jest, da ne postoji statistički značajna razlika u rangovima prosječne ocjene financijske pismenosti između studenata privatnih i javnih visokih učilišta uz signifikantnost testa od 5%.

Tablica 21: Rezultati Mann-Whitney U-testa prema vrsti visokog učilišta

Test Statistics^a	
Financijska pismenost studenata	
Mann-Whitney U	9528.000
Wilcoxon W	10906.000
Z	-1.712
Asymp. Sig. (2-tailed)	.087
a. Grouping Variable: Vrsta visokog učilišta	

Izvor: izračun autora na temelju rezultata ankete

5.4. Analiza rezultata istraživanja

Studenti su poprilično dobro odgovorili na pitanja koja se odnose na: likvidnost imovine, inflaciju, buduću vrijednost novca, popust, iznos glavnice, otplatne rate kredita, kamate, rizičnost vrijednosnica, prinos i rizik. Istodobno su imali manje od 70% točnih odgovora na pitanja vezana za devizni tečaj, diversifikaciju portfelja i porez na dodanu vrijednost.

Prema rangiranoj ljestvici točnih odgovora, ispitanici su ostvarili veći broj točnih nego netočnih odgovora. Skupno gledajući, veći udio je studenata u kategoriji iznad 8 točnih odgovora u odnosu na studente koji su imali manji broj točnih odgovora.

Istraživanjem su se potvrdile hipoteze da: postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata ekonomskog usmjerenja Republike Hrvatske, spol studenata nije bitna determinanta razine financijske pismenosti, godina studija utječe na financijsku pismenost studenata, razina financijske pismenosti studenata ovisi o znanstvenom i stručnom usmjerenju njihovog studija.

Hipoteze koje se nisu potvrdile istraživanjem su: da dob studenata utječe na financijsku pismenost studenata, da su studenti s dužim radnim iskustvom financijski pismeniji od studenata s kraćim radnim iskustvom, da postoji razlika između studenata privatnih visokih učilišta i studenata javnih visokih učilišta.

6. ZAKLJUČAK

Potreba za financijskom pismenošću prepoznata je na realnim slučajevima i postala je aktualna tema o kojoj mnogi vrlo malo znaju. Financijska pismenost naročito je važna za studente jer se susreću s financijskim odlukama u svakodnevnim situacijama. Studenti su uzeti u fokus istraživanja jer se nalaze na prekretnici života, u kojoj bi iz faze financijske ovisnosti trebali prijeći u fazu financijske neovisnosti.

Svijest o potrebi za sve većim financijskim opismenjivanjem razvija se zbog negativnih implikacija koje su zahvatile mnogobrojne ljude. Nedovoljno upućeni studenti susrest će se s kompleksnošću financijskih tržišta, stoga trebaju biti informirani o prednostima i rizicima financijskih proizvoda. Mnogi od njih svjesni su problema koje nosi financijska nepismenost te pokazuju blago pozitivan stav i ponašanje naspram toga.

U ovom radu je provedeno istraživanje u obliku online anketnog upitnika na uzorku od 479 studenata ekonomskog usmjerenja na području Republike Hrvatske kako bi se utvrdilo postoji li razlika u financijskoj pismenosti studenata po različitim determinantama: spolu, dobi, vlasništvu visokog učilišta, usmjerenju studija, godini studija, odabiru visokog učilišta i radnom iskustvu. Premda se veći postotak ispitanika pokazao financijski pismenim prema rangu točnih odgovora na ponuđena pitanja, znanje studenata koji su imali manje od 7 točnih odgovora trebalo bi preispitati. Studenti su pokazali lošije znanje o deviznom tečaju, diversifikaciji portfelja i porezu na dodanu vrijednost. Budući da su imali poteškoća s tim pojmovima, preporučuje se posvetiti više vremena i truda pri objašnjavanju tih tema. Studenti sveučilišnih usmjerenja iskazali su veću razinu financijske pismenosti od studenata stručnih usmjerenja, što ukazuje na potrebu unaprijeđenja ciljanih studijskih programa. Financijsko obrazovanje može se kvalitetno provesti kroz edukativne programe, stručne prakse i putem cjeloživotnog obrazovanja. Integracijom financijske edukacije u obrazovni sustav i uvođenjem predmeta financijske tematike u kurikulum, mladi će dobiti znanje s kojim mogu poboljšati svoju budućnost. Istraživanje je pokazalo da na financijsku pismenost studenata utječu: odabir visokog učilišta, godina studija, usmjerenje studija. Protivno tome, na financijsku pismenost studenata ne utječu: spol, dob, radno iskustvo i vlasništvo visokog učilišta.

Prema ukupnim rezultatima istraživanja može se zaključiti da postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata ekonomskog usmjerenja u Republici Hrvatskoj.

Nedostatak istraživanja predstavlja struktura uzorka, čime se u pitanje može dovesti pouzdanost dobivenih podataka. Zbog toga bi bilo poželjno prikupiti podatke različitim metodama i ponoviti istraživanje u budućim radovima. Sljedeća istraživanja mogu se fokusirati na povećanje distribucije studenata kako bi se mogli dobiti statistički značajniji rezultati. Namjera istraživanja je potaknuti ostale sudionike na daljnja istraživanja i usporedbe s rezultatima prijašnjih studija kako bi se pronašlo optimalno rješenje kojim će se pružati učinkovito financijsko obrazovanje.

LITERATURA

1. Adeleke, T. (2011): The effects of gender and gender role on the financial literacy of college students, Bachelor of Arts in Communication studies, [Internet], raspoloživo na: https://shareok.org/bitstream/handle/11244/11141/Adeleke_okstate_0664M_12828.pdf?sequence=1. [12.03.2020]
2. Akben-Selcuk, E. i Altioek-Yilmaz, A. (2014): Financial literacy among Turkish college students: The role of formal education, learning approaches and parental teaching, Psychological Reports: Employment Psychology & Marketing, 115 (2), str. 351-371, [Internet], raspoloživo na: <http://academicrepository.khas.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12469/686/Financial%20Literacy%20among%20Turkish%20College%20Students%20The%20Role%20of%20Formal%20Education%20Learning%20Approaches%20and%20Parental%20Teaching.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [21.03.2020]
3. Allgood, S. i Walstad, W.B. (2016): The effects of perceived and actual financial literacy on financial behaviors, Economic inquiry, broj 54., [Internet], raspoloživo na: <https://www.baylor.edu/business/economics/doc.php/207820.docx>. [12.04.2019.]
4. Anđelinović, M., Pavković, A. i Mišević, D. (2016): Mjerenje financijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu. EFZG working paper series, broj 10., str. 1-20., [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/169662> [10.06.2020.]
5. Ansong, A. i Gyensare, M. (2012): Determinants of University Working-Students' Financial Literacy at the University of Cape Coast, Ghana. International Journal of Business and Management, 7 (9), [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/269849766_Determinants_of_University_Working-Students'_Financial_Literacy_at_the_University_of_Cape_Coast_Ghana. [18.03.2020]
6. Balen, M. (2017): Financijska pismenost i obrazovanje u Hrvatskoj, Profil javne politike: obrazovna politika i financijska pismenost, broj 3, str. 22-26., [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/file/290233>. [29.02.2020]

7. Barbić, D. i Lučić, A. (2018): Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb.
8. Bianchi, M., (2018): Financial literacy and portfolio dynamics, The Journal of Finance, broj 73., [Internet], raspoloživo na: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/185765/1/dp095.pdf>. [25.04.2019.]
9. Bowen, C.F. (2002): Financial knowledge of teens and their parents, Financial counseling and planning, 13(2), str. 93-102.
10. Braunstein, S.F., i Welch, C. (2002): Financial literacy: An overview of practice, research and policy, Federal Reserve Bulletin, broj. 88, str. 445-457., [Internet], raspoloživo na: <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2002/1102lead.pdf>. [07.07.2019]
11. Chen, H., i Volpe, R. P. (1998): An analysis of personal financial literacy among college students, Financial services review, 7(2), [Internet], raspoloživo na: https://www.cgsnet.org/ckfinder/userfiles/files/An_Analysis_of_Personal_Financial_Lit_Among_College_Students.pdf. [24.03.2019.]
12. Chen, H., i Volpe, R. P. (2002): Gender differences in personal financial literacy among college students, Financial services review, 11(3), [Internet], raspoloživo na: http://www.academia.edu/download/29087611/vol11_a18.pdf. [27.03.2019.]
13. Cvrlje, D. (2014): Povezanost koncepta financijske pismenosti s uspješnošću upravljanja osobnim financijama, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet, Zagreb.
14. Drexler, A., Fischer, G., i Schoar, A. (2014): Keeping it simple: Financial literacy and rules of thumb, American Economic Journal: Applied Economics, 6(2), [Internet], raspoloživo na: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.6.2.1>. [18.03.2019.]
15. Dynan, K. E. (2009): Changing household financial opportunities and economic security, Journal of Economic Perspectives, 23(4), str. 49-68, [Internet], raspoloživo na: <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdf/10.1257/jep.23.4.49>. [18.06.2019.]
16. Fernandes, D., Lynch Jr, J. G., i Netemeyer, R. G. (2014): Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors, Management Science, 60(8), [Internet], raspoloživo na: <https://pubsonline.informs.org/doi/pdf/10.1287/mnsc.2013.1849>. [05.03.2019.]

17. Gavurova, B., Huculova, E., Kubak, M. i Cepel, M. (2017): The State of Students' Financial Literacy in Selected Slovak universities and its Relationship with Active Pension Savings, *Economics and Sociology*, 10(3), str. 206-219, [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/322294280_The_State_of_Students'_Financial_Literacy_in_Selected_Slovak_universities_and_its_Relationship_with_Active_Pension_Savings. [09.04.2020.]
18. George, D. i Mallery, P. (2003): *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*, Allyn & Bacon, 4. izdanje, Boston.
19. Hogarth, J. M., Beverly, S. M., Hilgert, M. (2003): *Patterns of Financial Behaviors: Implications for Community Educators and Policy Makers*, Federal Reserve System Community Affairs Research Conference, [Internet], raspoloživo na: https://www.federalreserve.gov/communityaffairs/national/CA_Conf_SusCommDev/pdf/hogarthjeanne.pdf. [11.06.2019.]
20. Hung, A., Parker, A. M., i Yoong, J. (2009): *Defining and measuring financial literacy*, [Internet], raspoloživo na: https://papers.ssrn.com/Sol3/Papers.Cfm?Abstract_Id=1498674 [07.03.2019.]
21. Huston, S. J. (2010): *Measuring financial literacy*, *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), [Internet], raspoloživo na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>. [21.03.2019.]
22. Ibrahim, D., Harun, R., i Isa, Z. M. (2009): *A Study on Financial Literacy of Malaysian Degree Students*, *Cross-cultural communication*, 5(4), [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/profile/Dahlia_Ibrahim/publication/43225329_A_Study_on_Financial_Literacy_of_Malaysian_Degree_Students/links/54733a3b0cf2d67fc035faaf/A-Study-on-Financial-Literacy-of-Malaysian-Degree-Students.pdf. [25.03.2019.]
23. Kaiser, T. i Menkhoff, L. (2017): *Does financial education impact financial literacy and financial behavior, and if so, when?*, The World Bank, [Internet], raspoloživo na: <https://academic.oup.com/wber/article/31/3/611/4471971>. [21.04.2019.]
24. Kempson, H.E., Collard, S.B., Moore, N. (2005): *Measuring financial capability: an exploratory study*, Consumer research report 37., Financial services authority,

- [Internet], raspoloživo na: <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/geography/migrated/documents/pfrc0510.pdf>. [27.06.2019]
25. Kim, J. (2001): Financial knowledge and subjective and objective financial well-being. Consumer Interests Annual, broj 47, str. 1-3.
26. Lončar, I., i Golemac, Z. (2014): Changing students' financial knowledge through different levels of economic university education, Journal of Educational and Social Research, 4(4), [Internet], raspoloživo na: <http://www.mcser.org/journal/index.php/jesr/article/download/3484/3425>. [10.03.2019.]
27. Mandell, L., i Hanson, K. O. (2009): The impact of financial education in high school and college on financial literacy and subsequent financial decision making. In American Economic Association Meetings, San Francisco, broj 51, [Internet], raspoloživo na: <https://www.aeaweb.org/conference/2009/retrieve.php?pdfid=507>. [09.03.2019.]
28. Mundy, S. (2009): Financial education programmes in schools, Analysis of selected current programmes and literature draft recommendations for best practices, [Internet], raspoloživo na: <https://www.lafinancepourtous.com/IMG/pdf/Mundy-final.pdf> [21.06.2019]
29. Nidar, S. R., i Bestari, S. (2012): Personal financial literacy among university students (case study at Padjadjaran University students, Bandung, Indonesia), World Journal of Social Sciences, 2(4), [Internet], raspoloživo na: <http://wjsspapers.com/static/documents/July/2012/13.%20Sulaeman.pdf>. [11.03.2019.]
30. Noctor, M., Stoney, S., i Stradling, R. (1992): Financial Literacy: A Discussion of Concepts and Competences of Financial Literacy and Opportunities for its Introduction into Young People's Learning, Report Prepared for the National Westminster Bank, National Foundation for Education Research, London.
31. Pivac, S. (2010): Statističke metode, nastavni materijali predavanja, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split.
32. Ratko, Z. (2016): Tehnologija znanstvenoga i razvojnoga istraživanja, IQ PLUS d.o.o., Rijeka.
33. Rozga, A. (2003): Statistika za ekonomiste, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split.

34. Sabri, M.F., MacDonald, M., Hira, T.K. i Masud, J. (2015): Childhood Consumer Experience and the Financial Literacy of College Students in Malaysia, Family and Consumer Sciences Research Journal, 38(4), str. 455–467., [Internet], raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/227765035_Childhood_Consumer_Experience_and_the_Financial_Literacy_of_College_Students_in_Malaysia.

[03.04.2020]
35. Savóia, J. R. F., Saito, A. T., i Santana, F. D. A. (2007): Paradigmas da educação financeira no Brasil. Revista de Administração pública, 41(6), str. 1121–1141.
36. Sector, U.E. (2004): The plurality of literacy and its implications for policies and programs: Position paper, Paris: United National Educational, Scientific and Cultural Organization, broj 13, [Internet], raspoloživo na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136246>. [25.05.2019.]
37. Servon, Lisa J. i Kaestner, R. (2008): Consumer Financial Literacy and the Impact of Online Banking on the Financial Behavior of Lower-Income Bank Customers, Journal of Consumer Affairs, broj 42, str. 271–305.
38. Shim, S., Xiao, J.J., Barber, B.L., & Lyons, A.C. (2009): Pathways to life success: A conceptual model of financial well-being for young adults, Journal of Applied Development Psychology, 30(6), str. 708-723., [Internet], raspoloživo na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397309000082>
[30.06.2019]
39. Šubić, R. (2019): Jesu li mladi danas dovoljno financijski pismeni? Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb.
40. Thapa, B.S. i Nepal, S.R. (2015): Financial Literacy in Nepal: A Survey Analysis from College Students, NRB Economic Review, [Internet], raspoloživo na: https://www.nrb.org.np/ecorev/pdf/vol27-1_art4.pdf. [27.03.2020]
41. Trindade, L.D.L., Righi, M.B., & Viera, K.M. (2012): De onde vem o Endividamento Feminino? Construção e Validação de um Modelo PLS-PM, Revista Eletrônica de Administração, 18(3), str. 718–746. [Internet], raspoloživo na: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1413-23112012000300006&lng=pt&tlng=pt. [02.07.2019]
42. Van Rooij, M., Lusardi, A., i Alessie, R. (2011): Financial literacy and stock market participation, Journal of Financial Economics, 101(2), [Internet], raspoloživo na:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304405X11000717>.

[08.03.2019.]

43. Vehovec, M. (2012): Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku, Privredna kretanja i ekonomska politika, 21 (129), str. 65-85., raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/file/115362>. [23.06.2019]
44. Vehovec, M., Rajh, E., i Škreblin Kirbiš, I. (2015): Financijska pismenost građana u Hrvatskoj, Privredna kretanja i ekonomska politika, 24(1), str. 53-76., [Internet], raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/file/206644>. [21.04.2019.]
45. Vitt, Lois A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D.M., Siegenthaler, J.K., i Ward., J. (2000): Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S., [Internet], raspoloživo na: <https://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf>. [04.06.2019.]
46. Willis, L. E. (2008): Against financial-literacy education, Iowa L. Rev., broj. 94, str. 197, [Internet], raspoloživo na: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=http://scholarship.law.upenn.edu/&httpsredir=1&article=1198&context=faculty_scholarship. [19.06.2019.]

Izvori s Interneta:

47. <https://www.aflatoun.org/method/curricula/>
48. <http://www.ebf-fbe.eu/uploads/documents/publications/Reports/>
49. <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-02-16-362-en-n.pdf>
50. <https://www.fastweb.com/student-life/>
51. <https://www.hub.hr/>
52. <https://www.juniorachievement.org/web/ja-usa/ja-programs>
53. <http://globalmoneyweek.mfaa.com.au/5-reasons-why-financial-literacy-is-important-for-children/>
54. <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/>
55. <https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/>
56. <https://www.nefe.org/>
57. <http://www.mymoney.gov/pdfs/add07strategy.pdf>

58. <https://www.young-enterprise.org.uk/teachers-hub/financial-education/financial-education-programmes/>
59. <https://www.investopedia.com/>
60. <http://https://www.forbes.com/>

POPIS TABLICA

Tablica 1: Spol ispitanika	33
Tablica 2: Dob ispitanika.....	33
Tablica 3: Vlasništvo visokog učilišta	33
Tablica 4: Vrsta studija	34
Tablica 5: Mjesto stanovanja	35
Tablica 6: Stav i ponašanje ispitanika.....	37
Tablica 7: Broj i postotak točnih/netočnih odgovora ispitanika	40
Tablica 8: Rangirana razina financijske pismenosti	41
Tablica 9: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu visoko učilište	42
Tablica 10: Usporedba financijske pismenosti studenata među visokim učilištima .	43
Tablica 11: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema spolu	44
Tablica 12: Rezultati Mann-Whitney U testa prema spolu	44
Tablica 13: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema dobi.....	45
Tablica 14: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu dob	45
Tablica 15: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pismenosti prema godini studija .	46
Tablica 16: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu godina studija ..	46
Tablica 17: Rangovi prosječne ocjene fin. pismenosti prema usmjerenju.....	47
Tablica 18: Rezultati Kruskal-Wallis testa za grupiranu varijablu vrsta studija	48
Tablica 19: Koef. korelacije ranga između fin. pismenosti i radnog iskustva.....	49
Tablica 20: Rangovi prosječne ocjene razine fin. pism. prema vrsti visokog učilišta	50
Tablica 21: Rezultati Mann-Whitney U-testa prema vrsti visokog učilišta	50

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Godina studija.....	34
Grafikon 2: Visoka učilišta u polju ekonomije	35
Grafikon 3: Radno iskustvo.....	36
Grafikon 4: Gdje se najviše naučilo o upravljanju novcem?	36

PRILOZI

Prilog 1:

Upitnik

Financijska pismenost studenata među fakultetima ekonomskih usmjerenja RH

Poštovani/a,

istraživanje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada na Ekonomskom fakultetu u Splitu. Cilj istraživanja je usporediti razinu financijske pismenosti studenata među fakultetima ekonomskih usmjerenja Republike Hrvatske. Anketa je u potpunosti anonimna, rezultati će biti prikazani skupno i bit će korištena isključivo u svrhu navedenog istraživanja. Hvala Vam na sudjelovanju.

1. Spol:

Muški

Ženski

2. Dob:

18-20

21-23

24-26

više od 26

3. Vrsta fakulteta/učilišta:

Privatni

Javni

4. Koja ste godina studija?

1.

2.

3.

4.

5.

6.

5. Vrsta studija:

Preddiplomski sveučilišni studij

Preddiplomski stručni studij

Diplomski sveučilišni studij

Diplomski specijalistički stručni studij

6. Na kojem fakultetu studirate?

DIU Libertas Međunarodno sveučilište

EFFECTUS studij financije i pravo - visoko učilište

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Dubrovniku

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu

Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u

Osijeku Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Sveučilište u Zadru, Odjel za ekonomiju

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković Sveučilišta u Puli

Fakultet organizacije i informatike u Varaždinu Sveučilišta u

Zagrebu Međimursko veleučilište u Čakovcu

Poslovno veleučilište Zagreb

RRiF Visoka škola za financijski menadžment

RIT Croatia

Veleučilište Hrvatsko zagorje

Krapina Veleučilište VERN

Veleučilište "Lavoslav Ružička" u Vukovaru

Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu

Veleučilište u Požegi

Veleučilište u Šibeniku

Visoka poslovna škola Libertas

Visoka poslovna škola PAR

Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić

Zrinski Visoka škola za menadžment i dizajn "Aspira"

Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici

Visoko učilište Algebra

Zagrebačka škola ekonomije i managementa

Veleučilište Baltazar Zatrešić

7. Gdje živate?

U obiteljskom stanu/kući

U stanu/kući u najmu

U studentskom domu

8. Koliko radnog iskustva imate (uključujući fleksibilne poslove, poslove sa punim radnim vremenom, sezonske poslove, stručne prakse)?

Manje od 6 mjeseci

Između 6 mjeseci i 1

godine Između 1 i 2 godine

Više od 2 godine

9. Gdje ste najviše naučili o upravljanju novcem?

Kod kuće

Iz medija: novine, časopisi, radio, televizija, Internet

Iz vlastitog iskustva upravljanja s novcem

U razgovoru s prijateljima

U školi/ na fakultetu

10. Označite u kojem stupnju se slažete sa svakom od dolje navedenih tvrdnji.

1 = uopće se ne slažem

2 = donekle se ne slažem

3 = niti se slažem, niti se ne slažem

4 = donekle se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Smatram da sam štedljiva osoba.

Smatram da treba živjeti danas, ne zamarajući se previše sa sutrašnjicom.

Smatram da trebam dati sve od sebe kako bih svojoj obitelji (jednog dana) priuštio/la što bolji život

11. Označite u kojem stupnju se slažete sa svakom od dolje navedenih tvrdnji.

1 = uopće se ne slažem

2 = donekle se ne slažem

3 = niti se slažem, niti se ne slažem

4 = donekle se slažem

5 = u potpunosti se slažem

Prije kupovine pažljivo razmatram mogu li to sebi priuštiti

Ne pridajem previše pozornosti podmirivanju svojih dugova na vrijeme.

Kada sam u mogućnosti, pridonosim plaćanju troškova u svome smještaju.

Dio svoga dohotka uvijek odvajam za štednju.

Kada se zaposlim, namjeravam odvojiti određeni dio svoje zarade za dugoročnu štednju jer ju smatram bitnom.

Kada sam u mogućnosti, svoje troškove plaćam kreditnom ili debitnom karticom.

Kada odabirem neki financijski proizvod ili uslugu, u pravilu ne razmatram ponude većeg broja financijskih institucija.

Ukoliko bih imao/la viška novca, uložio/la bih. u dionice ili obveznice.

Jako sam zainteresiran/na za proširenje svog financijskog znanja.

12. Prema Vašem mišljenju koja je od navedenih stavki najlikvidnija imovina:

Automobil

Bicikl

Laptop

Novac na štednom računu

Novac na tekućem/žiro računu (transakcijski račun)

Polica osiguranja

13. Ako Vam aktivna kamatna stopa na bankovnu štednju iznosi 3%, a inflacija je jednaka 4%, koliko ćete nakon jedne godine imati na svome računu u banci?

Više novca nego prije godinu dana

Jednako novca kao prije godinu dana

Manje novca nego prije godinu dana

14. Ukoliko na bankovnom računu imate 1.000 eura, a banka garantira 2% godišnje kamate, koliko ćete novca imati nakon godine dana?

1,002 eura

1,020 eura

1,200 eura

1,220 eura

15. Ako cijena proizvoda iznosi 1000 eura, a u tu je cijenu uračunat pdv od 25%, iznos PDV-a jednak je:

100 eura

200 eura

250 eura

300 eura

16. Pretpostavimo da razmatrate kupnju televizora u dvije različite trgovine. Početna maloprodajna cijena bila je 1.000 eura. Jedan dućan je ponudio popust od 150 eura, dok je drugi ponudio popust od 10%. Koja je bolja pogodba ± popust od 150 eura ili 10%?

150 eura

jednake su

10%

17. Ako je kupovni devizni tečaj 7, a prodajni devizni tečaj 8, pri kupnji 10 eura od banke ili mjenjačnice, dati ćete 70 kuna.

Točno

Netočno

18. Kod kredita uz varijabilnu kamatnu stopu, porastom kamatne stope, povećat će se i iznos glavnice.

Točno

Netočno

19. Hipotekarni kredit s rokom otplate 20 godina, obično ima veće otplatne rate nego hipotekarni kredit s rokom otplate 35 godina, ali ukupna kamata otplaćena za vrijeme trajanja kredita na 20 godina bit će manja nego kamata plaćena kod kredita na 35 godina.

Točno

Netočno

20. Investiranjem sredstava u vrijednosne papire različitih emitenata, ulagač povećava rizik gubitka.

Točno

Netočno

21. Državne obveznice su rizičnije od korporacijskih dionica.

Točno

Netočno

22. Ulaganje s visokim prinosom vjerojatno će biti visoko rizično.

Točno

Netočno

SAŽETAK

U ovom istraživanju analizirala se razina financijske pismenosti studenata visokih učilišta u polju ekonomije. Studija bazirana na podacima o 479 studenta potvrdila je da: postoji razlika u financijskoj pismenosti studenata visokih učilišta u polju ekonomije u Republici Hrvatskoj, spol studenata nije bitna determinanta razine financijske pismenosti, godina studija utječe na financijsku pismenost studenata, razina financijske pismenosti studenata ovisi o znanstvenom i stručnom usmjerenju njihovog studija. Pretpostavke koje se nisu potvrdile su: da dob studenata utječe na financijsku pismenost studenata, da su studenti s dužim radnim iskustvom financijski pismeniji od studenata s kraćim radnim iskustvom, da postoji razlika između studenata privatnih visokih učilišta i studenata javnih visokih učilišta.

Ključne riječi: financijska pismenost, financijska neinformiranost, studenti visokih učilišta u Republici Hrvatskoj

SUMMARY

In this research, the level of financial literacy of university students in the field of economics was analyzed. A study on data of 479 students confirmed that: there is a difference in financial literacy of university students in the field of economics in the Republic of Croatia, the gender of students is not an essential determinant of financial literacy level, year of study affects financial literacy of students, financial literacy level depends on scientific and professional orientation of their studies. Assumptions that have not been confirmed are: that the age of students affects the financial literacy of students, that students with more extensive work experience are more financially literate than students with shorter work experience, that there is a difference between students of private universities and students of public universities.

Keywords: financial literacy, financial ignorance, students of higher education institutions in the Republic of Croatia